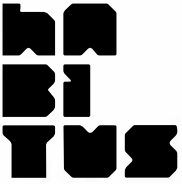
YENİ BAŞLAYANLAR İÇİN

BRECHT

MICHAEL THOSS | PATRICK BOUSSIGNAC

HABITUS

<< insan ne okursa odur >>

Kitabın Adı: Yeni Başlayanlar için Brecht **Yazar:** Patrick Boussignac/Michaël Thoss **Çevirmen:** Tuvana Gülcan **Kitabın Orijinal Adı:** Brecht Pour Débutant **Yayın Hakları:** © Éditions La Découverte, Paris, 1986, 2000 © Habitus Yayıncılık 2010 **Kapak Tasarım:** Ahmet Söğütlüoğlu **Sayfa Tasarım:** Volkan Gökemre **Baskı ve Cilt:** Sena Ofset Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok No: 4 NB7-9-11 Topkapı - İstanbul • Tel: 212 613 03 21 **ISBN:** 978-605-88697-0-7 **Sertifika No:** 18067 **1. Baskı:** 2011, İstanbul **Habitus Yayıncılık:** Kemankeş Mahallesi Mumhane Caddesi No: 39/39 Karaköy 34425 Beyoğlu - İstanbul • Tel: 212 244 48 87 **e-posta: info@habituskitap.com** web: www.habituskitap.com

YENİ BAŞLAYANLAR İÇİN
BRECHT

MICHAËL THOSS | PATRICK BOUSSIGNAC

Patrick Boussignac: 1956'da Fransa'da doğdu. Le Monde, Libération ve Le Courrier International gibi çeşitli dergi ve gazetelerde karikatürleri ve politik çizimleri yayımlandı. Çalışmaları dünyanın çeşitli yerlerinde birçok koleksiyonda yer aldı.

Michaël Thoss (-)

Tuvana Gülcan *(Çevirmen)*: 1975 İstanbul doğumlu. Hukuk okudu. Saarbrücken, Berlin ve İstanbul'da yaşıyor.

"Büyük Kartaca üç savaş yaptı. İkinden sonra hâlâ kuvvetliydi, ikincisinden sonra hâlâ oturulabilir vaziyetteydi. Üçüncüsünden sonra izlerini aramak boşunaydı."

Eylül 1951

PERDE 1: GENÇLİK

Bay ve Bayan Brecht
oğullarının doğumunu haber
vermekten büyük
mutluluk duyarlar

Berthold Eugen

Kendi sömürge imparatorluğunu kurmak için yanıp tutuşan asker kral II. Wilhelm diğerlerinden artakalanlarla yetinmek zorundadır: Afrika'da birkaç dönüm arazi ve Pasifik'te birkaç adacık.

Kolonialist Fransa, Almanya ve Rusya dünya atlasını paylaşmakta ve büyük bir hızla gelişmekte olan ekonomileri için ne pahasına olursa olsun yeni kaynaklar aramaktadırlar.

Bunlar getirdiklerinden daha
fazlasına mal olmaktadır.
Avrupa'da bugün yarın çıkacak bir savaş
göze daha kârlı görünür.

Bir kağıt fabrikasında çalışan babası
FRIEDRICH BRECHT
BREZİNG doğumlu annesi
SOPHIE BRECHT.
Öğrenciyken, notumu yükseltmenin en iyi yolunun, öğretmenin kırmızı mürekkepli kalemle yapmış olduğu düzeltmeleri silmek değil, hatalı olmayan yerlere tıpkı onun gibi kırmızı mürekkepli kalemle düzeltmeler ekleyip, onu mahçup etmek ve böylece bana verdiği notu gözden geçirmeye zorlamak olduğunu keşfetmiştim.

18 yaşında, lisede ilk kez savaş karşıtlığını dile getirir. Bir ödevinde, Horace'in "şerefli ve hoştur ülke için ölmek" şeklindeki mısrası üzerine şöyle yazar:

Okuldaki propagandaya karşı bu başkaldırısı Brecht'in neredeyse okuldan atılmasına neden olacaktır.

Alman Genel Kurmayı tarafından başlatılan I. Dünya Savaşı, önceleri silahlanma endüstrisinin test alanı işlevini görürken,

daha sonra milliyetçiliğe de göz kırparak çatışmanın boyutlarının büyümesiyle, beklenmedik bir kazanca vesile olur.

Binlerce asker cephede gazla ya da bomba altında canlarından olurken, II. Wilhelm çoktan kaybedilmiş bir savaşı sona erdirebilecek her türlü ateşkesi imzalamayı kategorik olarak reddeder.

Devam edin! Hiç durmadan savaşın! Biraz daha çay, Ludendorff?

Brecht savaşa gitmemek için Münih Üniversitesi Tıp Fakültesine kaydolur. Bir süre sonra Augsburg'daki askeri bir hastanede (bulaşıcı hastalıklar koğuşunda) zorunlu hizmetini yapması gerekir. "Ölü Askerin Efsanesi"nde (ki kısa zamanda faşistlerin nefretini kazanmasına neden olacaktır) Alman askeriyesinin nur dedin mi öldürme huyunu açığa vurur.

...imparatorun emriyle topraktan çıkartılıp cepheye sürülen...

Ölü Askerin Efsanesi

...
Ve asker pis koktuğundan
Bir papaz hoplaya zıplaya
Bedeninin üzerinde gezdirir buhurdanlığı
Kokusunu alsın diye.

Önde çan çin müzik
Kışkırtıcı bir marş çalıyor
Ve asker nasıl öğrenmişse aynen öyle
Bacağını kaldırıp atıyor kaz adımını

Gömleği boyanmış
Üç renge siyah kırmızı ve altın sarısı
Gömlek taşınır bir bayrak gibi
Öyle bir parlar ki saklar çamuru.

ALMANYA'NIN YENİLGİSİ

Arkadaşlık ve sanatsal suç ortaklığı Brecht'i özellikle sınıf arkadaşı *Caspar Neher*'e bağlar.

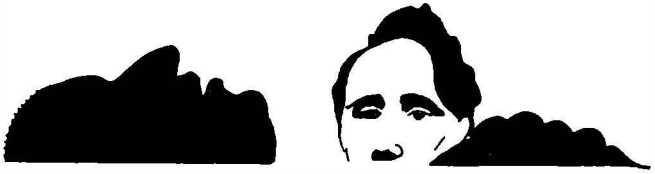
Hasengasse: Augsburg'da genelevler sokağı

Brecht sirk ve panayır gösterileriyle ilgilenir. Tiz sesiyle gitar eşliğinde baladların söyler. Puroların birini söndürüp diğerini yakar ve kabadayı neredeyse halka mal olur. Augsburg'un taşralılığı onu ümitsizlendirmeye başlar. Bunun üzerine yüzünü Münih'e çevirir.

Münih o dönemde Bohemin ve Alman Avangardlarının merkezidir. Brecht derslerinden ziyade sayısız kahve ve edebiyat kabaresiyle ilgilenir. En sevdiği yazar ve şarkıcı olan **FRANK WEDEKIND** ile karşılaşır.

Wedekind (1864-1918) Filistinizm ve onun ikili ahlakına savaş açan gözü pek bir hicivcidir. Wedekind, zapt edilemez ve insanın kaderini belirleyen cinsel güdüyü canlandıran ünlü Lulu karakterinin yaratıcısıdır. İnsan doğasının hayvansılığı Brecht'in ilk oyunu "Baal"ın en önemli temasıdır.

*İlk filmlerinden birinde Baal'ı şahsen canlandıran Fassbinder.

Baal annesinin karnında büyürken,
Gökyüzü çoktan kocaman, sakin ve soluktu.
Ve genç, ve çıplak ve son derece tuhaf
Ve tıpkı Baal kendini gösterdiğinde, Baal'ın sevdiği gibi.

Eğer, der Baal, bir kadın size her şeyi verirse
Bırakın gitsin, çünkü hiçbir şeyi kalmamıştır!
Kadının çevresindeki adamlara aldırmayın
Olur. Ama çocuklar, Baal'ın kendisi de onlardan çekinir.

Baal yukarıya leş kargalarından en yağlısına doğru göz ucuyla bakar
O leş kargaları ki, gökyüzünde Baal'ın cesedini gözlerler
Bazen ölü numarası yapar. Bir leş kargası yaklaşır
Ve Baal, sessiz sakin akşama bir leş kargası yer.

Bertin Münih'te maruz kaldığı etkilerden biri de skeçleri insan türünün gerçek bir zoolojisini sunan Bavyeralı komedyen **KARL VALENTIN**'dir.

Valentin'den Brecht'e, groteske ve sivri dilli hicive olan merakı kalır.

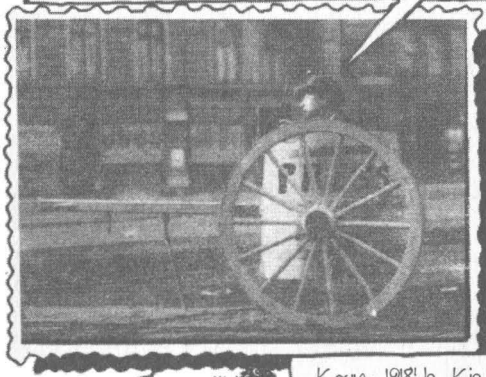
Brecht, Valentin'in şerefine ve onun etkisiyle Fransız 'sotie'leri tarzında bir dizi kısa fars yazar. Hiç şüphesiz içlerinde en komiği "Küçük Burjuvalarda Düğün Alayı"dır. Bu misafirlerin keyfinin yemek boyunca gittikçe kaçtığı, damat tarafından imal edilen mobilyaların teker teker kırılıp döküldüğü satirik bir parodidir. Gelin, davetlilerden biriyle hoşlaşır, bunun üzerine çift kavga eder. Karanlıkta son mobilya da kırılıp, kahkahalar arasında geleneksel ailenin temel direkleri tümden çökünce oyun sona erer.

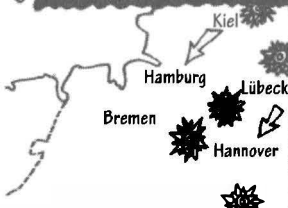

Bu sırada asker ve işçi konseyleri Almanya'da iktidarı ele geçirir.

Asker ve işçi konseyi nedir?

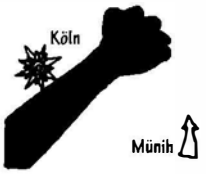
Rusya'da Sovyet askerleri ve işçileri vekillerini bölgesel ve yerel (belediye) meclislere, oradan da Yüksek Konsey'e doğrudan seçerler. Bu vekiller 'halk komiserleri'ni hükümet işlerine delege ederler.

Kasım 1918'de Kiel'deki denizciler (sayıca üstün olan İngiliz gemilerine saldırı emrine karşı) başkaldırırlar.

İşçi ve asker konseyleri büyük şehirlerde toplanmaya başlar ve birkaç gün içinde Spartakistler tarafından yürütülen isyan Berlin'i ele geçirir.

Spartaküs!

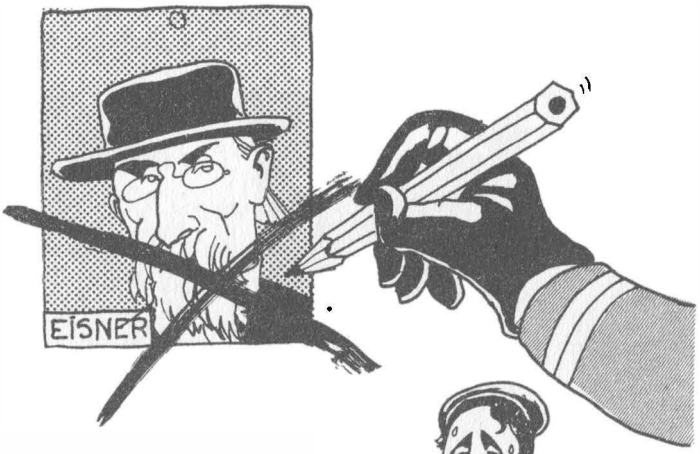
Çoğunluk partisi olan sosyal demokrat partinin içindeki muhalif militanlar, **KARL LIEBKNECHT** ile **ROSA LUXEMBURG** çevresinde örgütlenirler. **SPARTAKÜS** adını alır ve yalnız onlar savaşa karşı ayağa kalkarlar.

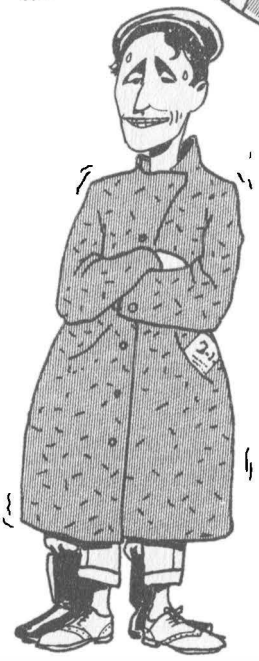
*** Freikorps (Fr. Corps-francs) 20. yüzyıl başlarına kadar genel olarak paramiliter birlikler için kullanılan bir tabirdir. 18. yüzyıldan itibaren özellikle yerel olarak toplaşan birliklerdir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'da Weimar Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Friedrich Ebert'in önerisiyle Savunma Bakanı Gustave Noske gözetiminde Kasım Devrimi'nin etkilerini engellemek için görevlendirilmişlerdir -çn.**

Bavyera Konseyler Cumhuriyeti Başbakanı **KURT EISNER**'in öldürülmesi hızla bastırılan bir ayaklanmaya yol açar. (Şubat 1919)

Devrimci Konseyler Cumhuriyeti, Freikorps tarafından Mayıs 1919'da kan gölünde boğulur.

Brecht, anılarına bakılırsa, bu dönemde bir asker konseyine delege seçilmiştir ve Freikorps tarafından köşeye kıstırılan bir devrimciyi evinde saklamıştır.

Gecede Trampet Sesleri

Brecht'in ikinci oyunudur. İlkin Spartaküs olarak adlandırılan oyun Almanya'da başarısızlığa uğrayan devrim sırasında geçer. Kasım 1918'de, Afrika'da öldüğü sanılan Er Kragler, Berlin'e geri döner.

Kragler, Spartakist ayaklanmanın bir gece öncesinde bir savaş vurguncusunun kızı olan ve bir başka savaş vurguncusu tarafından hamile bırakılarak, bu kişiyle evlenmeye zorlanan nişanlısı Anna'yla karşılaşır. Anna'nın kalbini tekrar kazanmak için ayaklanmaya katılmaktan vazgeçer.

KRAGLER
"Fikrinizin göklere ulaşması için kanının kaldırımlardan yağmur oluklarına mı akması gerekir? Siz sarhoş musunuz?"
"Ben bir domuzum ve domuz evine dönüyor. Bütün bu bağrış çağrıştan eser kalmayacak yarın sabah, ama ben yarın sabah burada yatağımda yatıyor ve yok olmamak için çiftleşiyor olacağım."

Brecht ilk oyunlarını **LION FEUCHTWANGER**'a (1884-1958) gösterir. "Şirin Yahudi"nin ve daha bir sürü tarihi romanın müstakbel yazarı, daha şimdiden hatırı sayılır bir nam salmıştır.

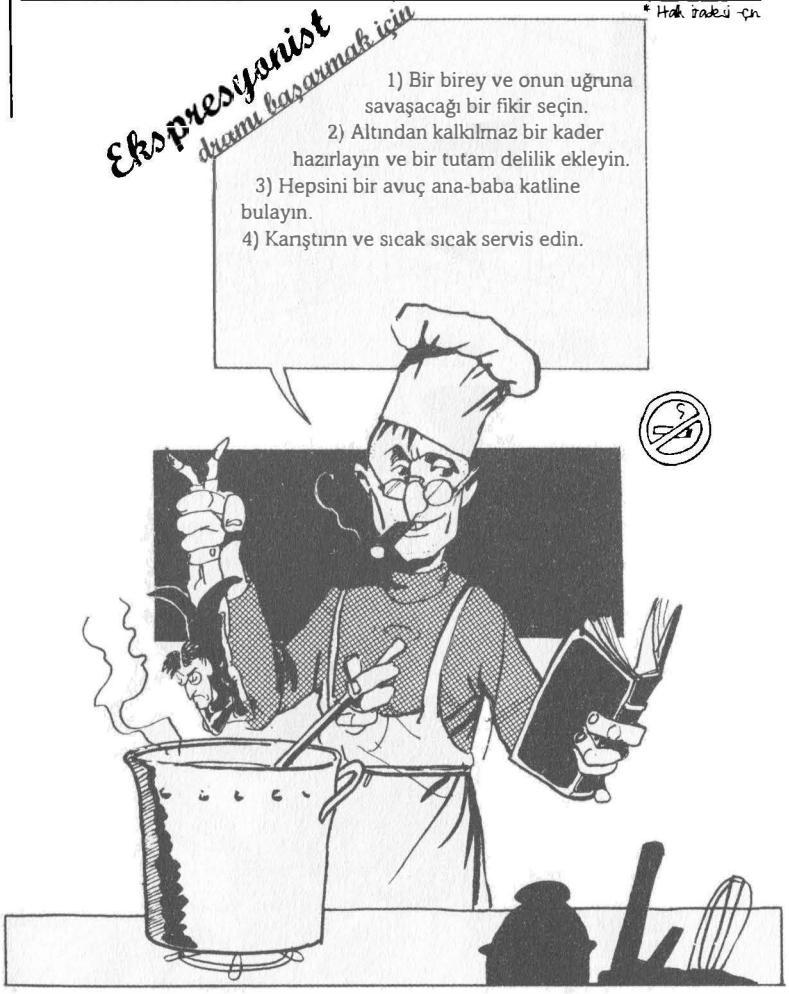
Feuchtwanger, Brecht'in o zamanlar sergilediği alberi ve saklamaya çalışmadığı çok ağır Schwaben* ağzından o kadar etkilenir ki, ondan esinlenerek romanlarından birinde bir karakter yaratır. Bu, uzun sürecek bir işbirliğinin ve arkadaşlığın başlangıcıdır. Feuchtwanger sayesinde, Brecht'in o gün ona gösterdiği oyun** Münih'te sahneye koyulur.

* Schwaben: Almanya'nın güneyindeki bir bölge. Burada hâlâ bölge dışından gelenlerin anlamakta zorlanacağı bu diyalektle konuşulmaktadır -çn.

** Gecede Trampet Sesleri

dönemde, Brecht Augsburg'daki Der Volkswille* gazetesinde drama eleştirileri yazmaktadır. Özellikle revaçta olan Ekspresyonizmin önde gelen uygulayıcılarına takmıştır.
Onların insana idealist bakışı ve baş karakterlerin aldatıcı patetikliği Brecht'in materyalist dünya görüşüne aykırıdır.

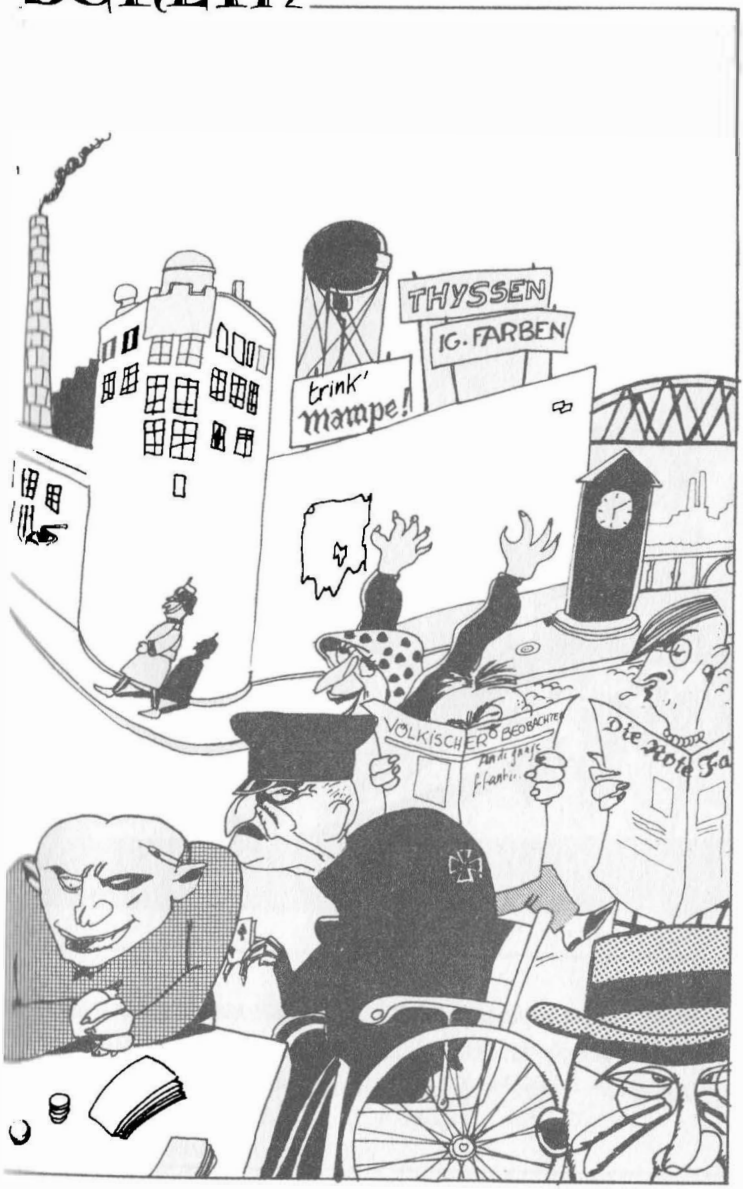
* Halk iradesi için

Arada, oldukça kötü olduğu anlaşılan bir aktrise hakaret ettiği gerekçesiyle 100 Mark ödemeye mahkum olur.

SIEMENS

BERLIN

THYSSEN
I.G. FARBEN
trink' Mampe!
VOLKISCHER BEOBACHTER
Die Rote Fa

Devrim kan gölünde boğulmaktadır. Aşırı Sağ nüfuzunu artırır. Berlin sefalet ve şiddet batağına düşmüştür. Siyasi suikastler gündemdedir.

* Sanat öldü. Yeni makine sanatı çok yaşasın -çn

Sanatlar da aynı kaderlikten muzdaripti. Berlinli Dadaistler dönemin en siyasi avangardını oluşturuyor. Çöşteri ve happeningleriyle aynı havarette burjuva sanatına ve siyasi kurumlarına veryansın ediyor.

Brecht'in onlarla ortak yanı sapkınlıktan aldığı keyiftir... Tiyatroyu kutsallığından arındırarak kendine has bir imaj edinir. Saf sanat kavramı onda öfke patlamalarına neden olur. Saf sanata karşı neşeli sanatı ileri sürer

"Sanatın safliğina gelince, malzemesinin temizliğiyle hiçbir ilgisi yoktur, ve masumiyetin de kadında olduğu gibi birçok derecesi vardır, kaybedilecek bir şey değildir, daha ziyade kazanılacak bir şeydir."

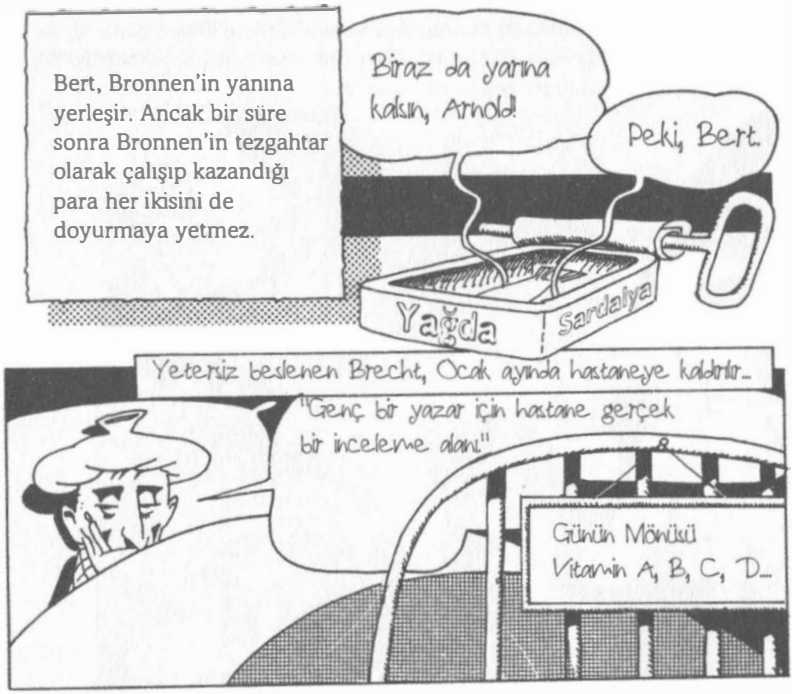
1921- Brecht, Berlin'e gelir. Uzlaşmaz bir eleştirmen olarak ünü kendisinden önce Berlin'e varmıştır. Akşamları edebiyat kafelerini, salon toplantılarını gezer, ancak hiç kimse oyunlarını sahneye koyma cesaretini göstermez. Genç dramaturg Arnold Bronnen'le arkadaşlık kurar.

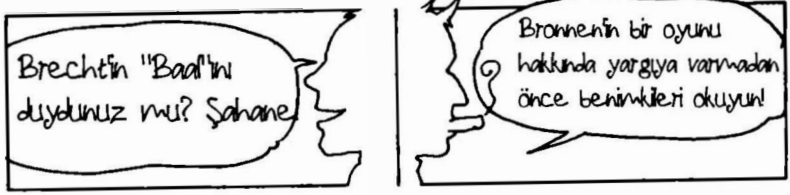
ıntoine Tiyatrosu modelini örnek alarak kurulan Volksbühne* pahalı olmayan
ıletleriyle tiyatroyu herkesin hizmetine sunmak ister. Ancak -tam tersine-
Deutsches Theater** dünyaca ünlü neo-barok mizansenleriyle Max Reinhardt'ın
ıks tapınağı olarak kalır. Brecht, eleştirilerinde 'yanılsama (illüzyon) tiyatrosu'nu
hedef aldığında kastettiği esasen Reinhardt'ın stilidir.

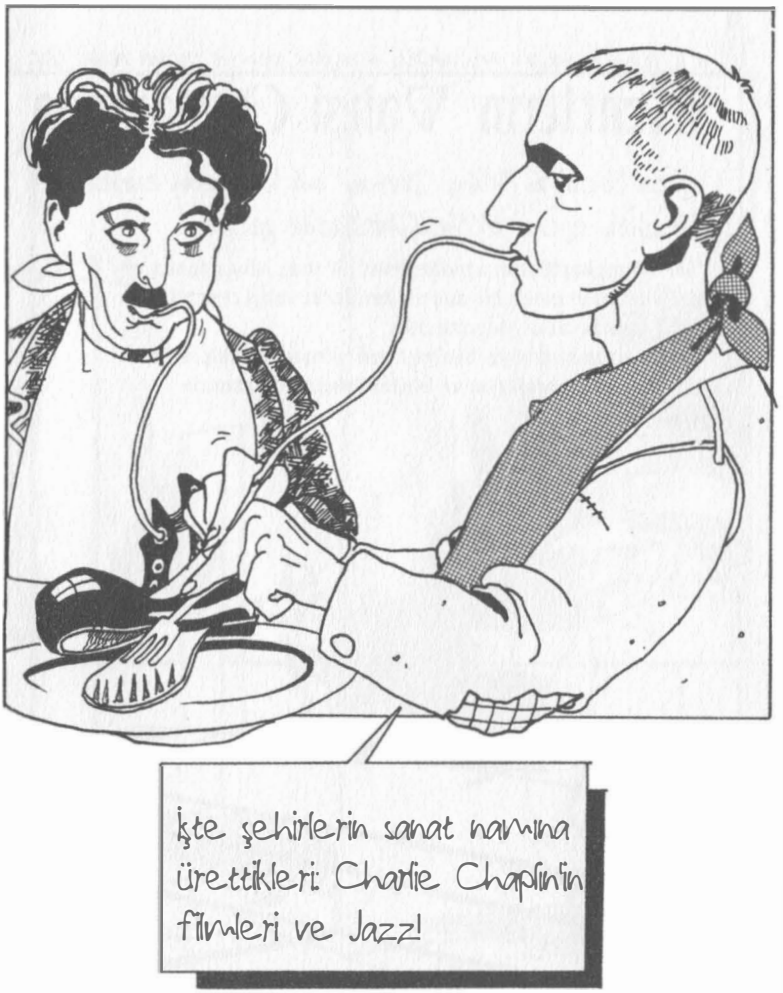

* Halk sahnesi -çn.
** Alman (Devlet) Tiyatrosu -çn.

Brecht çabuk toparlar. Bronnen'le birlikte başka bir taktik denerler. Birbirlerinin reklamını yapacaklardır.

Brecht için, epik bütün bir sanatçı kuşağı için olduğu gibi, en büyük rüya Birleşik Devletlerin büyük şehirleridir.
Brecht, son derece modern bir jestler repertuarı kullandığını düşündüğü Şarlo'ya büyük hayranlık duymaktadır.

Bu ilk gündelik yaşam mücadelesi deneyimi yeni bir oyuna vesile olur:

Kentlerin Vahşi Ormanında

Upton Sinclair'in "Vahşi Orman" adlı kitabından esinlenen Brecht'in oyunu 1912'de Chicago'da geçer.

"İki adamı kapıştıran açıklanamaz bir maç izliyorsunuz ve savanalardan gelen bir ailenin kentlerin vahşi ormanında yok oluşuna tanık oluyorsunuz.
İnsani bir çarpışmaya katılın, taraf tutmadan rakiplerin yöntemlerini yargılayın ve bütün ilginizi son raunda saklayın."

Zengin odun taciri Schlink genç bir kütüphaneci olan Garga'ya karşı ilgi duyar

...ve onu kendisiyle fiziksel bir kavgaya tutuşmaya zorlar—

Ancak toplumsal mücadele artık ne gaflere ne de iletişime izin verir.

"Şimdi her şey bayağılığa varıyor. Neyin söz konusu olduğunu anlamadınız. Siz ölmemi istediniz, oysa ben yalnızca mücadele etmek istemiştim. Beni ilgilendiren fiziksel öğe değil, manevi mücadeleydi."

"Anlamadınız, manevi mücadele diye bir şey yoktur."

"Aslolan en güçlü olan olmak değil, hayatta kalan olmaktır."

Kendi yalnızlığında boğulan Schlink sonunda intihar eder. Garga ise, mücadele sonunda insani değerlerini parayla değiş tokuş etmiştir.

"...kadını da alırsan, 6000 $."

Sonbaharda Brannen, Brecht'i Viyanalı genç bir aktris olan Helene **WEIGEL**'le tanıştırır. Birkaç gün sonra Brecht, Weigel'in yanına, Berlin'deki atölyesine taşınır.
Weigel, Brecht'in en sevdiği oyuncusu ve çocuklarının -Stefan ve Barbara- annesi rolü de dahil olmak üzere Brecht'in başlıca kadın karakterlerinin esin kaynağı olacaktır.

Hayatta kalmak için Brecht ve Bronnen en iyi film senaryosu yarışmasını denerler ve 10.000 Markık ödülü kazanırlar. Ancak para ödendiği sırada artık hiçbir değeri kalmamıştır. Enflasyon ortalığı kasıp kavurmaktadır.

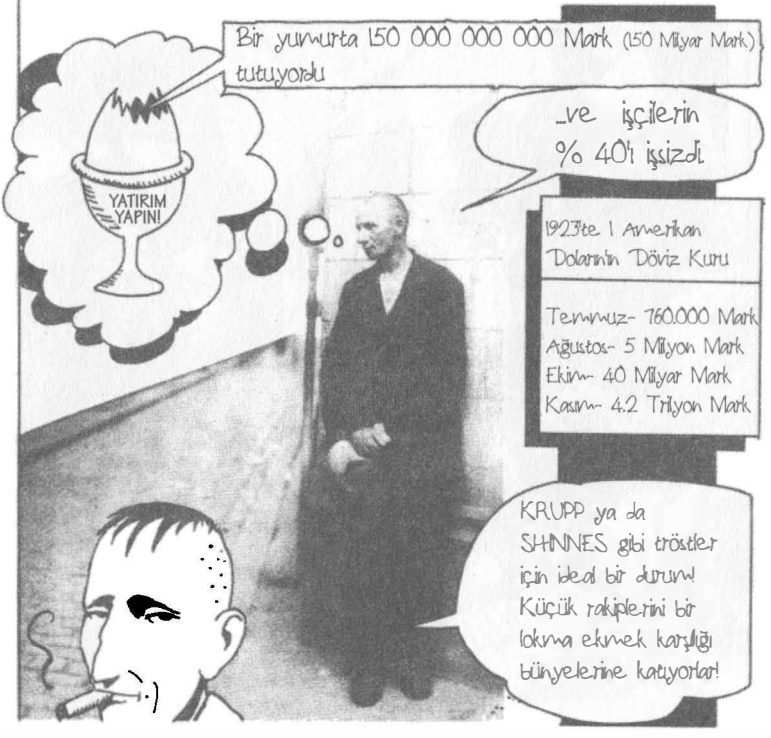
Versailles Antlaşması Weimar Cumhuriyeti'ni 20 milyar altın Mark ödemek ve doğuda büyük toprak parçalarından vazgeçmek zorunda bırakmıştır (Hitler tam da anlaşmanın bu şartlarını ilhak siyaseti için bahane olarak kullanacaktır).

Halk için bu, zamana karşı yarış demektir:

1920'de, enflasyon % 240'tır.

1922'de, enflasyon bir yıl öncesine göre % 2400'dür.

1923'te, Fransız ve Belçika birlikleri Ruhr Bölgesi'ni işgal ettiklerinde enflasyon tavan yapar. Bunun üzerine genel grev ilan edilir ve milliyetçi propaganda artar.

İngiltere Kralı II. Edward'ın Yaşamı

Brecht, Feuchtwanger'in yardımıyla Münih'teki Kammerspiele* Tiyatrosu için Marlowe'un (1564-1593) eserini adapte eder. Bu başarıya ulaşan ilk sahnelemesidir. Brecht oyunda kral karakteri üzerindeki yüceltmeyi kaldırır ve vurguyu daha çok kralın gözdesi Gaveston'a olan tutkusuna yapar, ki bu tutku İngiltere'yi bir iç savaşa sürükleyecektir.

* Salon/Oda tiyatroları -çn.

Provalar sırasında, Brecht bedensel ifadesi üzerinde çalışır. Brecht olayların olduğu gibi, duygusal gösterişten ve tumturaklı sözlerden kaçınılarak sunulmasını şart koşar.

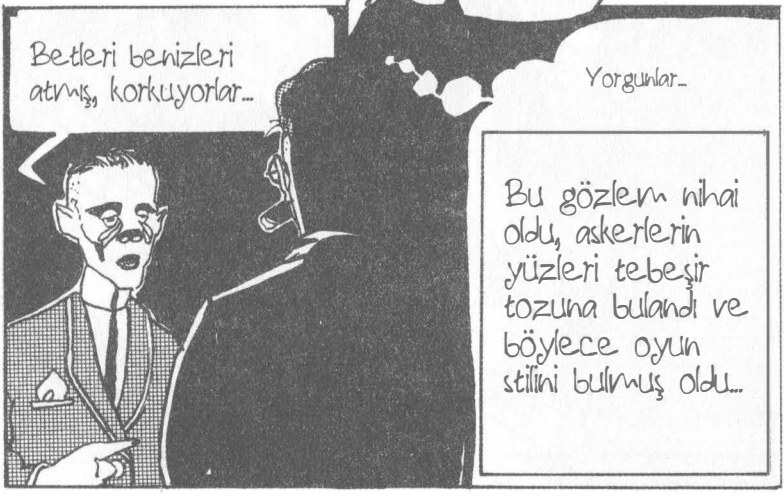

Nitekim epik tiyatro fikri Brecht'in aklına bu provalardan birinde gelir. KILLINGWORTH muharebesinde askerleri yerleştirmeyi bir türlü beceremez. Askerleri nasıl temsil ettirmelidir, askerlere has olan ne vardır?

1

1923'te Münih'te Hitler ve birkaç eski yerel savaşçı (ve müstakbel Naziler) BURGERBRÄUKELLER birahanesinde düzenlenen Bavyera hükümeti toplantısında darbe yapmaya kalkışırlar.

Hitler bir süre sonra serbest bırakılır ve hemen partisini yeniden şekillendirir.

Brecht, Brunneri Münih'e davet eder ve ikisi birlikte Hitler'i dinlemek için KRONE sirkine giderler.

Brecht bu kötü tiyatroyu hemencecik son derece başarılı bir biçimde değerlendirir. SA Birliklerinin geçit törenleri karşısında korkuya kapılır ve zamanın insanının ne derecede kadar manipüle edilebileceğini kavrar. Elbette bu da.

-yeşiyeni bir oyuna vesile olur. Ve işte:

ADAM ADAMDIR

Brecht yeni dramatik formlar denemek ihtiyacını hissetmektedir. Bu komedide, ilk kez şarkılardan ve mesafelerini korumaları için seyircilere doğrudan yöneltilen yorumlardan yararlanır.

Galy Gay Hindistan'da fırıncı işçisidir. Bir gün karısı, Galy'yi balık almaya yollar. Yolda karşılaştığı üç asker Galy'yi yağmalarken bir tapınakta hapsolan arkadaşlarının yerine kendisinin geçmesi için onu ikna ederler. Üniformalar içinde Galy Gay kendisini tanıyamaz

Bireyselliğinden kurtulan Galy Gay göz açıp kapayıncaya kadar bir savaş makinesine dönüşür. (Toplumsal konformizme iyi bir örnek!)

"Umutlarımızı spor seyircileri yüklenmiştir: bütün sosyal sınıflardan yerlerine yüklü miktarlarda para ödeyen ve ödedikleri paranın karşılığını alan 15.000 kişi... Tiyatrolarımıza gelen seyircilerin yozlaşmasının nedeni, ne seyircilerin ne de tiyatroların tiyatroda neler olması gerektiği konusunda bir fikirlerinin olması. Spor sarayındaysa, insanlar biletlerini aldıkları anda neler olacağını tam olarak biliyorlar: İdmanlı adamlar sanki keyiften yapıyorlarmış izlenimini vererek özel yeteneklerini gözler önüne sermektedirler... Tiyatronun neden kendi sporunu yapamayacağını anlamak mümkün değil..."

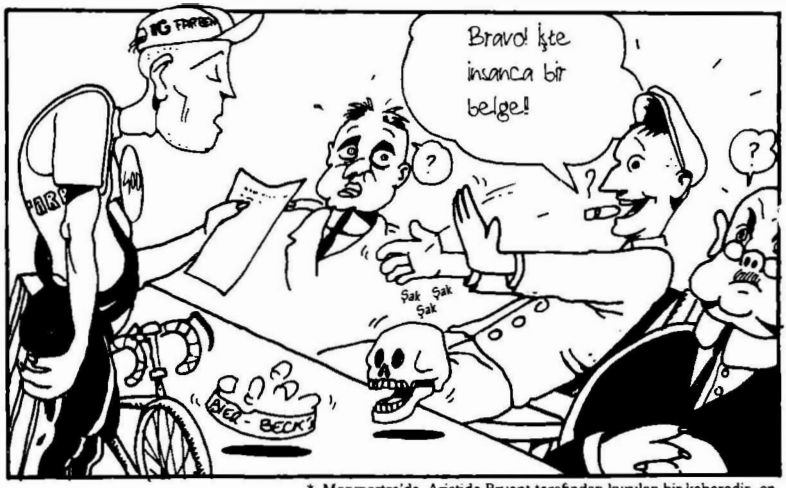
Brechtin satenler giyinen parlak seyircilere karşı hissettiği horgörü bilinmektedir. Burjuva tiyatrosu Brecht'e göre yavan bir eğlenceliktir. Brecht boksa hayrandır.

Brecht, 1927'de bir şiir yarışmasının jürisinde yer alır. 400'den fazla şair eserlerini sunar, ancak Brecht hepsinde aşırı duygular, riyakarlık ve dünyadan bihaberlik bulur.

Sonunda ödüllü bir spor gazetesinden alıntılanan bir metne verir: "Hey! Hey! Iron Man" bir şampiyon bisikletçiye Mirliton* tarzında yazılan bir anma yazısı.

* Montmartre'da, Aristide Bruant tarafından kurulan bir kabaredir -çn.

Başucu kitapları her zaman polisiye romanlar (tercihen İngiliz) olacaktır. Sahnede olduğu gibi onu asıl ilgilendiren baş karakterlerin psikolojisi değil, eylemin mantıksal akışıdır.

Brecht, Schlichter Lokantasında sosyolog **Fritz STERNBERG**'le tanışır. Sternberg, Brecht'e Marksizmi tattırır.

"Dramanın gerilemesi tarihsel bir gerekliliktir bireyden kolektife geçişin bir sonucudur."

Brecht'in yeni dramatik formlara olan ilgisi onu **ERWIN PISCATOR**'a (1893-1966) yaklaştırmakta gecikmez.

Piscator, Volksbühne'de yönetmen olarak çalışmıştır. Komünist yaklaşımları yüzünden işten çıkarılır. Bunun üzerine Piscator Nollendorfplatz'da kendi tiyatrosunu açar.

Piscatorun çevresinde muhalif genç sanatçılardan (örneğin G. Grosz, J. Heartfield, E. Toller, F. Jung, E. Mühsam vd.) bir kolektif oluşmuştur.

İcator, Sovyet proletarya tiyatrosu örneğinden yola çıkarak Berlin'in mütevazı semtlerinde ajitasyon oyunları sahneler. Kısa zaman sonra gezici işçi-oyuncu toplulukları bütün şehirde görünmeye başlarlar.

Bunun yanında Brecht Piscatorun sahnede gösterdiği kitlesel kalkışmalar hakkında şüphecidir.
İşçileri sokağa indirecek şey bu değil. Yerler çok pahalı!
Piscator Tiyatrosu yalnızca teatral planda devrimcidir.
Bu tiyatro, varolan tipleri yeniden üretmekle kalmaktadır. Piscator içeriği çözmüştür, ancak biçimi çözememiştir.

Brecht'e göre, dekorlar seyirciye Atina ya da Venedik'te olduğunu hissettirmeye çalışmak yerine tam tersine tiyatroda olduğunu hissettirmelidir.

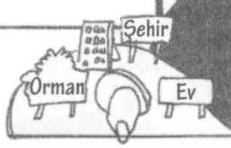

Örneğin, NEHER'in dekorları perspektifsizdir.

"Sahnelemeye destek olmayan her dekor, ona köstek olur."

CASPAR NEHER
Sahne mimarı

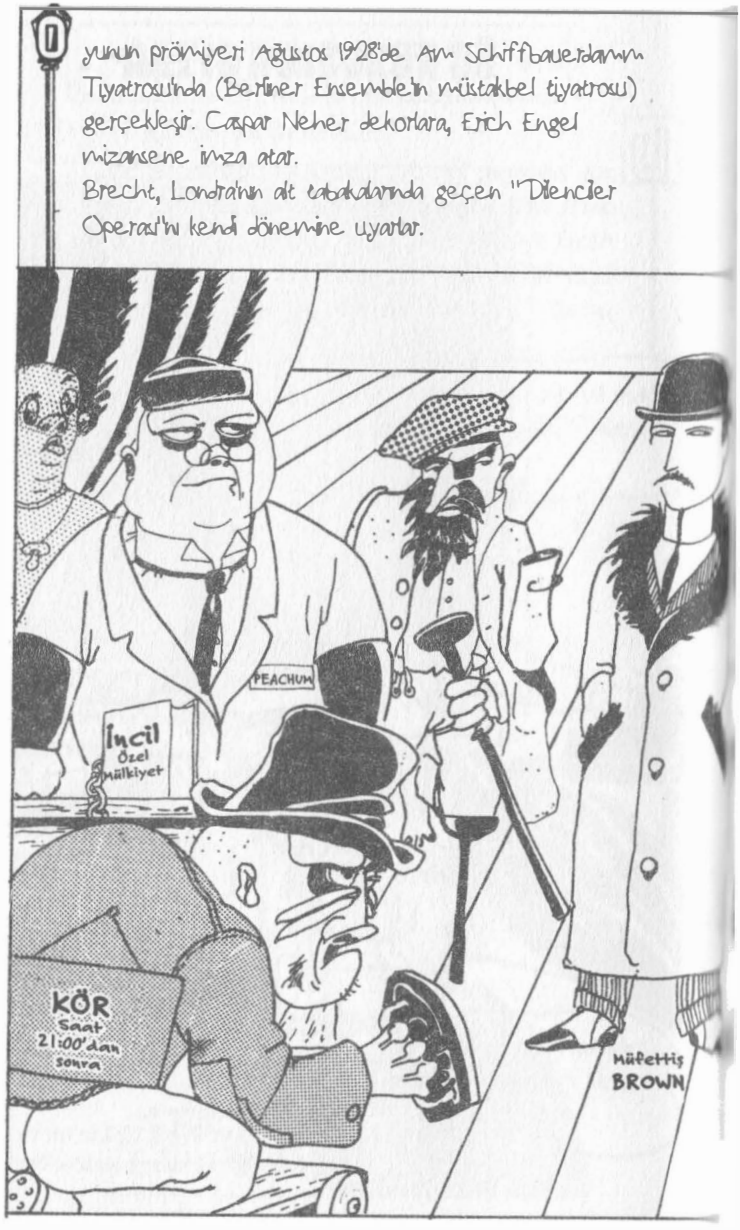

ÜÇ KURUŞLUK OPERA

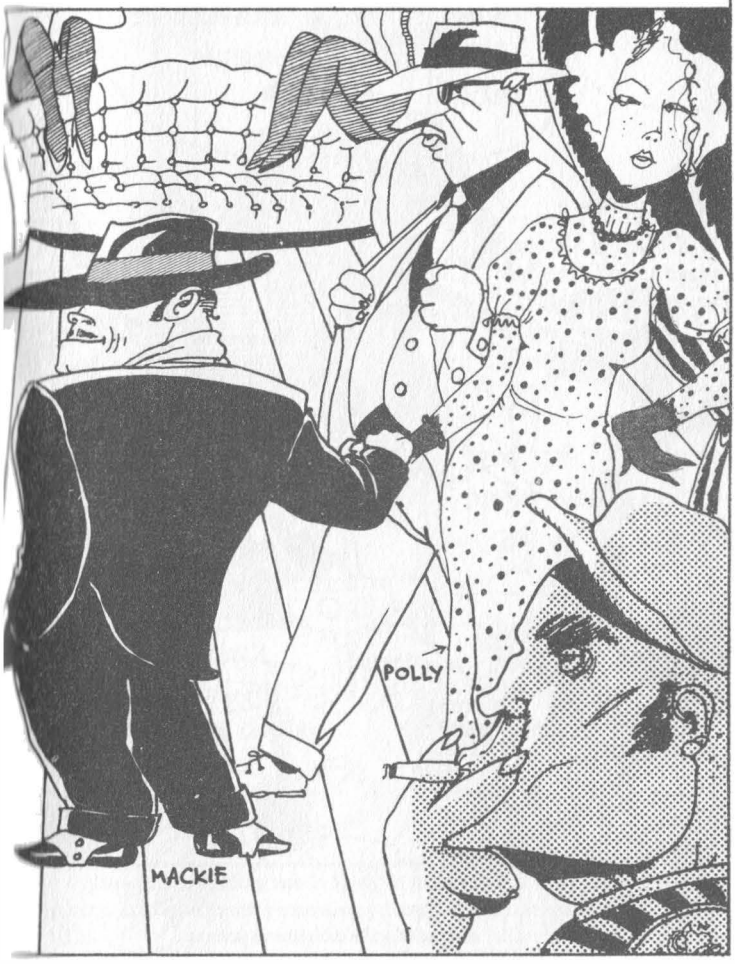
Uzun zamandır, Brecht, tiyatrosuna bağımsız bir öğe olarak müziği dahil etmeyi düşünmektedir. Atonal müziğin takipçisi KURT WEILL ve onun ortağı ELISABETH HAUPTMANN'la birlikte John Gay'in 1728'de yazdığı "Dilenciler Operası"nı uyarlar.

Brecht ve Weill, Villon'un ve Kipling'in birkaç baladını bestelerler.

yunun prömiyeri Ağustos 1928'de Am Schiffbauerdamm
Tiyatrosu'nda (Berliner Ensemble'ın müstakbel tiyatrosu)
gerçekleşir. Caspar Neher dekorlara, Erich Engel
mizansene imza atar.
Brecht, Londra'nın alt tabakalarında geçen "Dilenciler
Operası'nı kendi dönemine uyarlar.
PEACHUM
İncil
Özel
Mülkiyet
KÖR
Saat
21:00'dan
sonra
Müfettiş
BROWN

Ticari menfaatleri, bir ahlâksızlık işletmesi bulunan Peachum'la, büyük çaplı bir dolandırıcı olan Sussatlı Mackie'yi karşı karşıya getirir. Burjuva çevrenin cinsel ve duygusal yaşamlarından menfaat elde ederler ve her ikisi de hem bu toplumsal düzenin hem de ahlâkının savunucusu kesilirler, ki bu onları polisle işbirliği yapmaya götürür. Mackie, Peachum'un kızı Polly ile evlenmeye karar verince işler sarpa sarar.

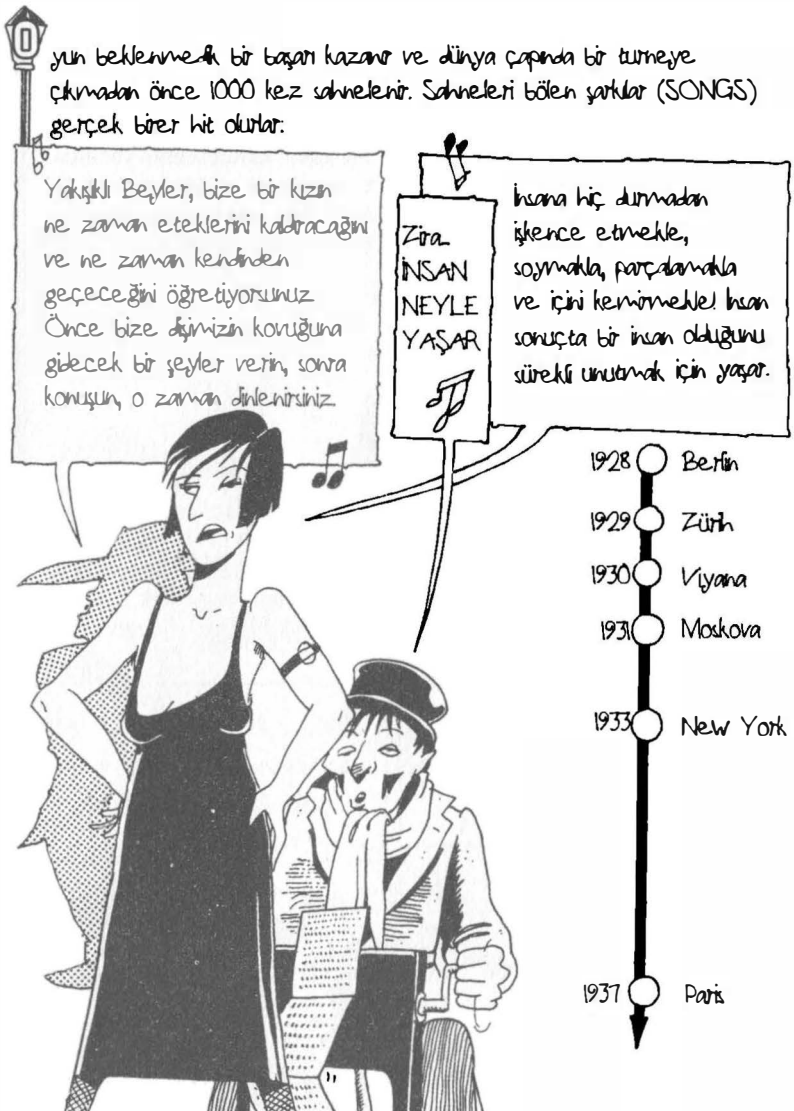

Brecht'in orijinal metne kattığı nikah sahnesi tören için şaşaalı bir salona dönüştürülen bir otelde geçer. Polisin en üst şefi Brown davetlidir.

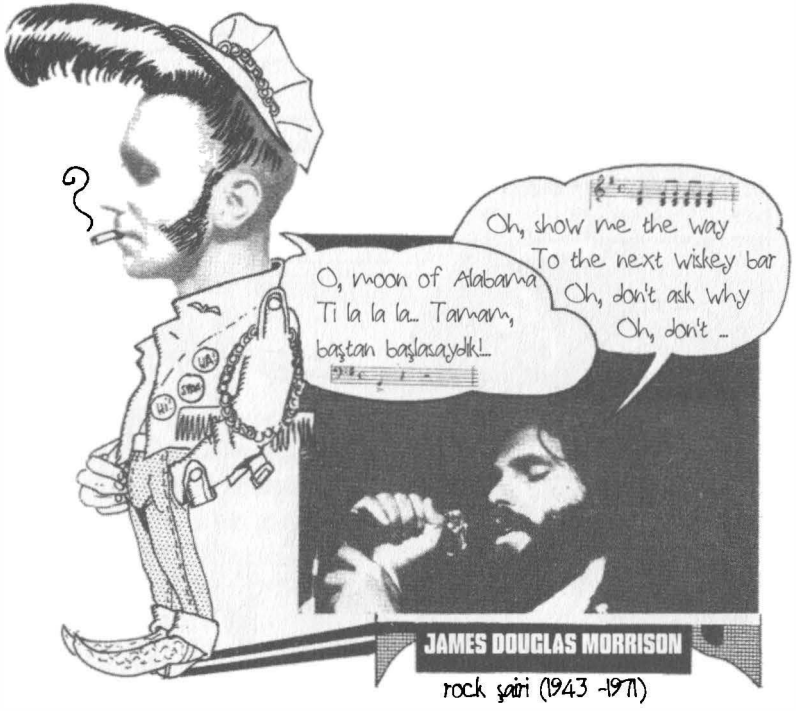
Peachum, kızının gidişini ticareti için onarılamaz bir kayıp olarak gördüğü için, damadını polise şikayet eder. Kaçak olmasına rağmen Mackie genelevlere gitme âdetini bırakamamıştır. Gözde fahişesi Jenny, Mackie'ye ihanet eder ve Mackie darağacına yollanır.

"Bir şirket hissesinin yanında bir maymuncuk nedir ki? Bir bankanın kurulmasının yanında bir bankanın soyulması nedir ki? Bir adamı maaşlı çalıştırmanın yanında onu öldürmek nedir ki?"
Oyunun sonundaki ahlak her türlü beklentiyi alt eder: Kraliçenin bir habercisi Mackie'nin af ve soylulaştırılma kararını getirir.
İtiraf edin, haberciler hep zamanında gelseler hayat çok daha kolay olurdu
İşin aslı adalet, serserileri çok sık harcasaydı eğer, bütün itibarını kaybederdi

Brecht burjuvaların haydutluğa olan eğilimlerini açığa çıkarmak ister. Buna karşın, burjuva seyirci topluluğu oyunu benimser ve kendi hedonizminin doğrulaması olarak kabul eder.
"Edebiyat tarihi", der Brecht, "beni yalnızca şu cümleleri yazdığım için hatırlayacak: Önce ekmek gelir, sonra ahlak."

1927'de, Brecht ve Weill aynı yıl yayımlanan şiir derlemesi "Ev Vaazları"nda yer alan Mahagonny'deki şarkıları bestelemeye başlarlar. "Küçük Mahagonny" diye adlandırdıkları ilk dramatizasyon Baden-Baden müzik festivali sırasında sahnelenir.
Nihai versiyonuyla ("Mahagonny Kenti'nin Yükselişi ve Çöküşü") klasik operanın 'mutfak' niteliğini sorgularlar. Çoğunlukla düzensiz olan, jazz ritimleri ve halk şarkılarından beslenen müzikler sırf müzik olarak tüketilemez. Müzik sahnelerle zıtlaşır, işi duyguları canlandırmak değil, daha ziyade metinleri yorumlamaktır...
Bazı 'Song'lar hâlâ hafızalarda yerlerini muhafaza etmektedirler.

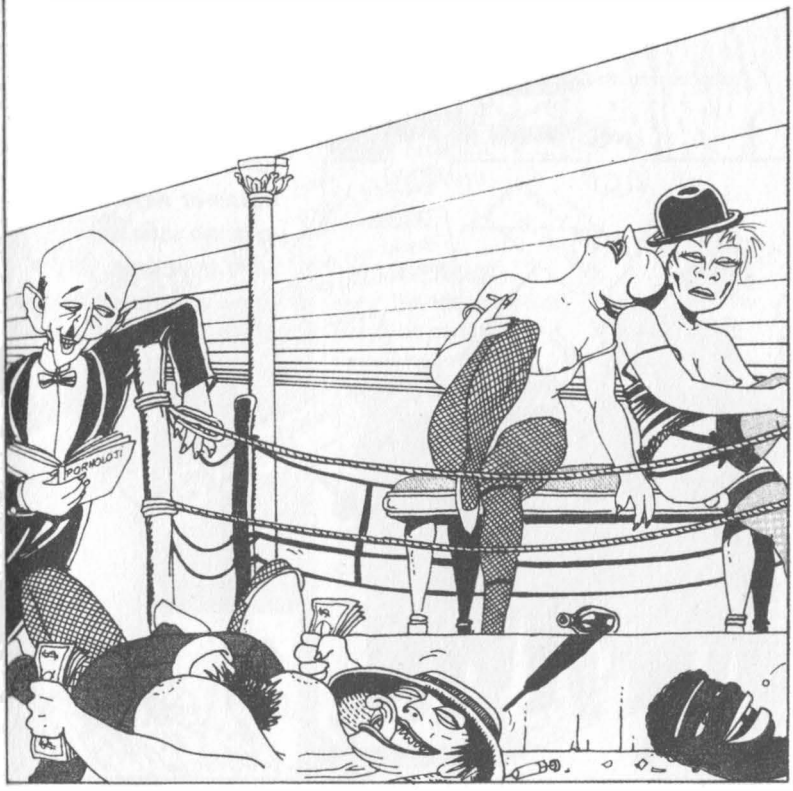
MAHAGONNY Oyunun başlangıcı İncil'den bir parodidir: Polis tarafından izlenen Vekilharç Willy, İmanlı Moses ve (Adam Adamaz'daki) Begpick kaçmaktadırlar. Çölün ortasında kamyonları arızalanır.

Bu minyatür, 'Las Vegas', Doğu'nun ve Alaska'nın altının ağına düşürmektedir. Yeni gelenler arasında yeryüzü cennetini arayan dört oduncu vardır.

Bu rüya şehirde can sıkıntısı çok çabuk yerleşir insanın içine. Ortadaki yıkıp geçecek bir tayfun (ki son anda şehri sakınır) tehdidi altında "Her şey mübah" öğretisi ilan edildiğinde işler sarpa sarar. Sefahat ve cinayete engel yoktur bundan böyle, parası ödendiği müddetçe. Para ahlaka hükmeder ve işlenebilecek en büyük suç parasız olmaktır.

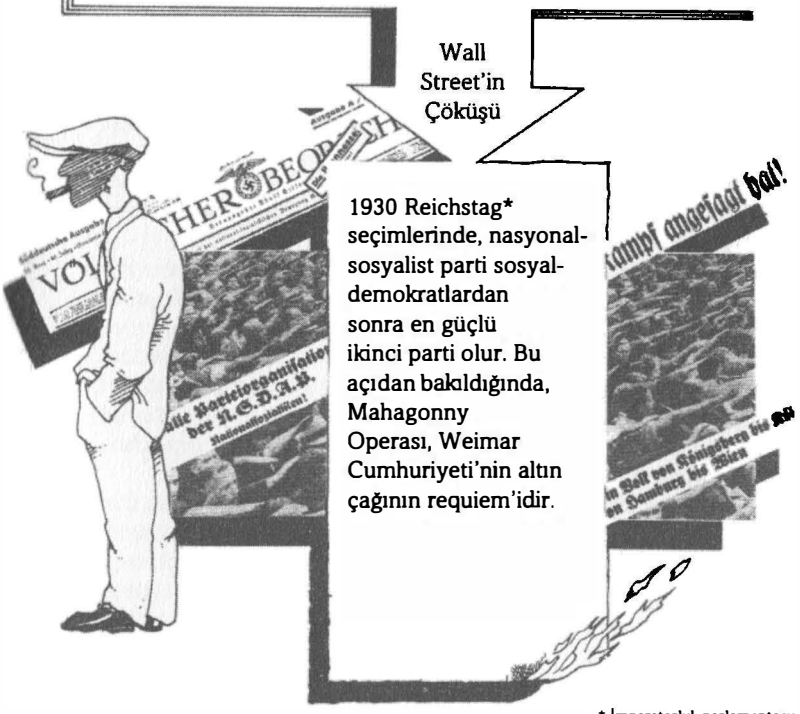

Nitekim, bir bardak viskiyi ödeyemeyen odunçu Paul Ackermann ölüme mahkum olur.

Bile bile basit ve imalarla dolu metinleriyle Mahagonny eğlence tiyatrosuyla didaktik tiyatronun karşılaşma noktasında durur. Üzerinde yapılan birçok değişiklikten sonra Mahagonny, bir tayfun gibi giderek yaklaşan dünya ekonomik krizinin kemirdiği kapitalist toplumun sembolüne dönüşür.

Wall Street'in Çöküşü

1930 Reichstag* seçimlerinde, nasyonal-sosyalist parti sosyal-demokratlardan sonra en güçlü ikinci parti olur. Bu açıdan bakıldığında, Mahagonny Operası, Weimar Cumhuriyeti'nin altın çağının requiem'idir.

* İmparatorluk parlamentosu -çn.

Oyunlarının karşı karşıya kaldığı –ve onları meşhur eden- yanlış anlaşılmalar dolayısıyla, Brecht, Mahagonny üzerinde yaptığı gözlemlerde tiyatroya dair siyasi kavrayışını özetler.
Brecht'e göre geleneksel tiyatronun temelindeki dramatik formlar EPİK TİYATRO'nun modern formları seviyesine yükseltilip işlenmelidir.

İşte dramatik tiyatroyla epik tiyatro arasındaki vurgu farklarını belirten bir tablo:

DRAMATİK FORM

Sahne bir süreci 'canlandırır'
Seyirciyi bir eyleme katar
Seyircinin etkinliğini tüketir
Onda duygulara vesile olur
Onda heyecanlar yaratır
Seyirci bir eyleme dalış yapar
Telkine çağrı yapılır
Duygular muhafaza edilir
İnsan bilindik sayılır
Değişmez sayılır
Sona duyulan tutkulu bir ilgi
Bir sahne diğer bir sahne için
Olaylar doğrusal bir seyir izler
Natura non facit saltus
Olduğu gibi dünya
İnsanın yapması gerekenler
Güdüleri
Düşünce, varoluşu belirler

EPİK FORM

Anlatılan sahnedir
Seyirciden bir gözlemci yaratır
Ama etkinliğini uyandırır
Onu karar vermeye zorlar
Ona bilgi kazandırır
Seyirci yüzleşir

Bilgiye kadar zorlanan
gerekçelere çağrı yapılır
Seyirci araştırma konusudur
Dönüşür ve dönüştürür
Oyunun gelişimine duyulan tutkulu bir ilgi
Her sahne bütün dolambaçlarıyla
kendisi için

Facit saltus
Dönüştüğü haliyle dünya
Yapmak zorunda oldukları
Gerekçelendirdikleri
Toplumsal, varoluşu belirler.

Epik tiyatro seyirciyi örnek durumlarla karşı karşıya getirir. Seyirci edilgen olarak tüketmeyi bir kenara bırakır ve sahnede gösterilen davranışların yanında ya da karşısında yer alma kararını vermek zorunda kalır. Böylelikle üretici konuma geçer.

Epik tiyatro, dünyayı yorumlamanın yanında onu değiştirmek de ister.

Sonuçta ortaya çıkan:

Epik tiyatronun, seyirciyi sanatın bize sunduğu haliyle, boşuna enerji harcanmasına neden olan, oysa insanın geleceğinin iyileştirilmesi yönünde daha iyi kullanılması gereken ikame edici katmanlardan kurtarması gerekir.
S. FREUD
Psikolog (1856-1939)
Seyircinin özgür, eleştirel çözümler bulabilmesi için Brecht, Katharsis'i ve özdeşleşmeyi mahkum eder.
Ha? Özde- Ne?
Aristo'ya göre Katharsis, seyircinin kaygı ve acıma uyandıran eylemlerin taklit edilmesiyle kaygı ve acımadan arınmasıdır. Bu arınma seyircinin karakterlerle özdeşleşmesine dayanır.
ARISTO
Hiçbir şey anlamadım!

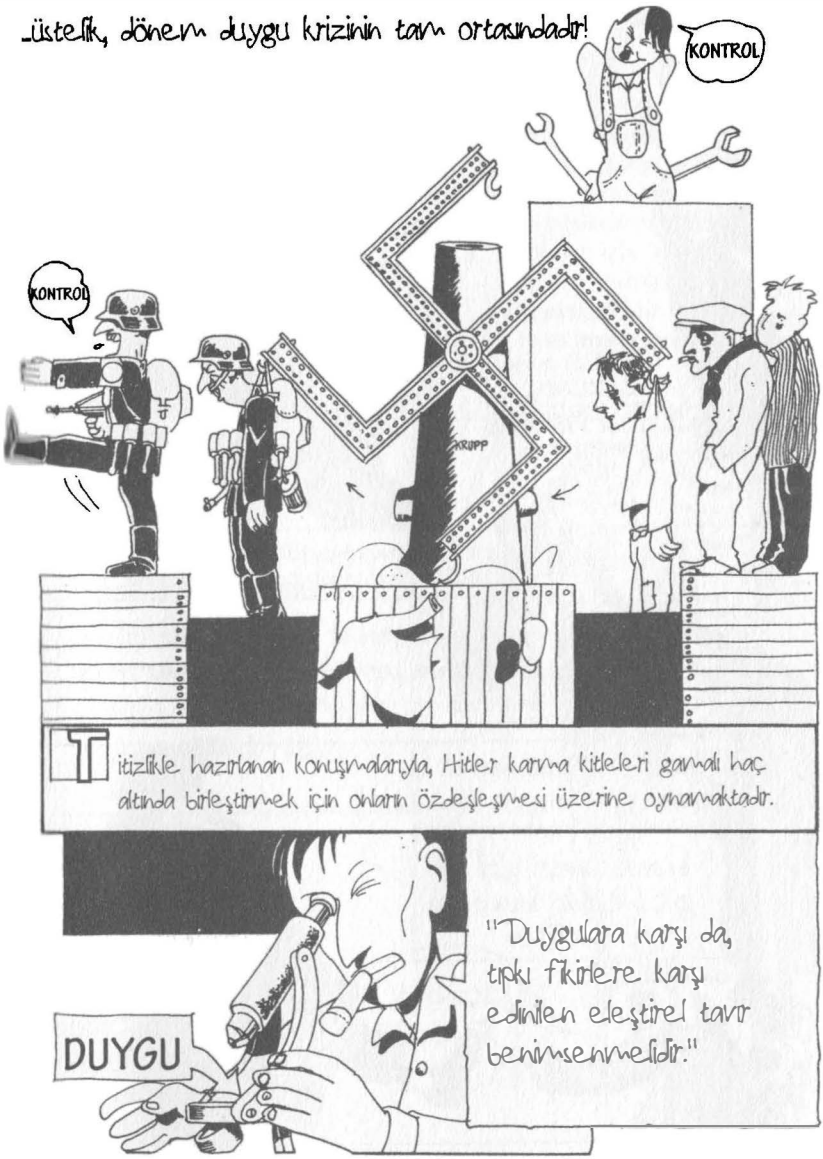
Diğer bir deyişle, bir gösteri sırasında, seyirci başrolde ki kişiyle özdeşleşmeye meyleder. Özdeşleşme gerçekleşirse, kahramanımız her ne yaşayacaksa (korku, acıma vs.) biz de aynısını onunla birlikte yaşarız ve aynı zamanda psikolojik olarak o yaşanandan arınırız. İşte bu **Katharsis**'tir.

İşte Brecht bu Katharsis hakkında tek söz duymak istemiyor.

Katharsisin reddi duyguların toptan reddi anlamına gelmez. Brecht yalnızca duyguların, insanı her türlü bilinçlenmeden ve insanın bilinçlenmesi yönündeki eylemlerinden alıkoymasını engellemek istemektedir.

Üstelik, dönem duygu krizinin tam ortasındadır!
KONTROL
KONTROL
KRUPP
Titizlikle hazırlanan konuşmalarıyla, Hitler karma kitleleri gamalı haç altında birleştirmek için onların özdeşleşmesi üzerine oynamaktadır.
DUYGU
"Duygulara karşı da, tıpkı fikirlere karşı edinilen eleştirel tavır benimsenmelidir."

Didaktik bir tiyatroya doğru

Brecht, epik kavrayışını, aygıtları her türlü temel dönüşüme engel olan büyük tiyatrolar içinde gerçekleştiremez.

Brecht bu muhafazakarlığı reddeder. Yeni bir tiyatro talep etmek, başka bir toplumsal düzen talep etmektir.

Ve Brecht'in yeni bir toplumun kırmızı ufkuna doğru zaman zaman çoktbilmiş, yer yer hantal ama uzun ve zoriu yolu başlar.

Brecht insani ilişkileri çözümlemek için Marksizm'den yararlanmayı tercih eder.

"Büyük bir sanat her zaman büyük çıkarlara hizmet eder" anlayışından yola çıkarak, Brecht didaktik tiyatrosunu devrimin hizmetine sunmak üzere geliştirir.

İyi ama, hangi seyirci için?

Elbette okul çocukları, laik kurumlar, dernekler ve özellikle proleter kilise koroları için (1930'da 14.000 koroda 560.000 kişi söylemektedir, ki bunun %70'i işçilerden oluşur).

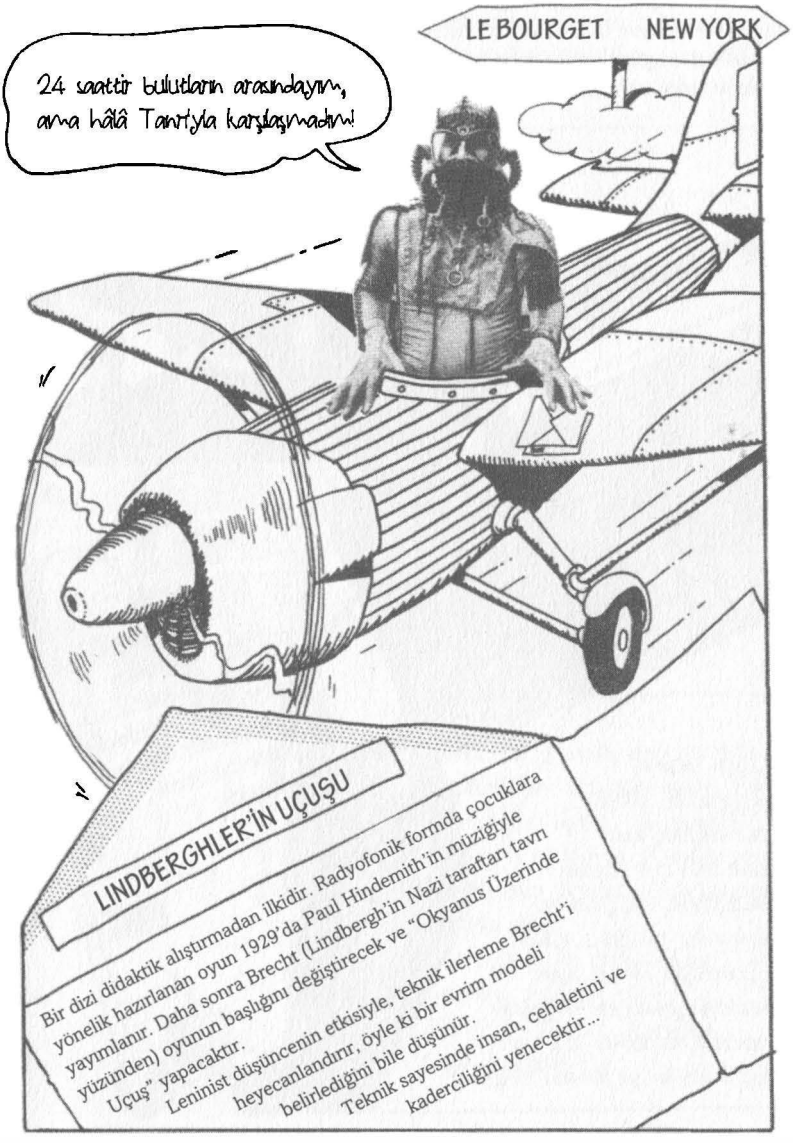
Didaktik oyun, özellikle oynanmak için yaratılır. Azmedilen amaç katılanda kolektif bir bilinç uyandırmaktır.

Öğrenerek öğretmek.

Didaktik oyun için orkestra çukuru doldurulmalıdır. Klasik sahne, üzerinde gönüllü kolektiflerin gerçek eylemleri simüle ettikleri bir podyuma dönüşür. Brecht'e göre, böylelikle ideolojik duruşların doğrulayacak, pratikte daha yerli yerinde bir eylemde bulunacaklardır.

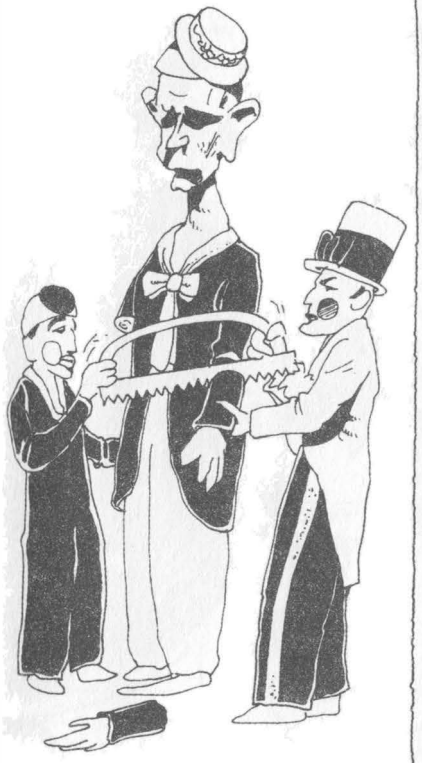

LE BOURGET NEW YORK
24 saattir bulutların arasındayım, ama hâlâ Tanrı'yla karşılaşmadım!
LINDBERGHLER'İN UÇUŞU
Bir dizi didaktik alıştırmadan ilkidir. Radyofonik formda çocuklara yönelik hazırlanan oyun 1929'da Paul Hindemith'in müziğiyle yayımlanır. Daha sonra Brecht (Lindbergh'in Nazi taraftarı tavrı yüzünden) oyunun başlığını değiştirecek ve "Okyanus Üzerinde Uçuş" yapacaktır.
Leninist düşüncenin etkisiyle, teknik ilerleme Brecht'i heyecanlandırır, öyle ki bir evrim modeli belirlediğini bile düşünür.
Teknik sayesinde insan, cehaletini ve kaderciliğini yenecektir...

İkinci didaktik oyunu:
"ANLAŞMA ÜZERİNE BADEN ÖĞRETİ OYUNU"
daha da ileri gider, bireyselliğin en üstün evresi olan kahramanlık mitosunun ipliğini neredeyse dinsel bir törenin evrelerini takip ederek pazara çıkarır. Brecht'e göre gündemde olan toplumsal değişimleri sağlamak için kolektivitenin yararına bireysellikten vazgeçilmelidir.

Bağımsız ve yara almamış bireyi, ki ortalama insan kendini öyle sanır, parçalara ayrılmış ve her yönden sömürülmüştür, tıpkı oyun arasındaki palyaço Bay Schmidt gibi

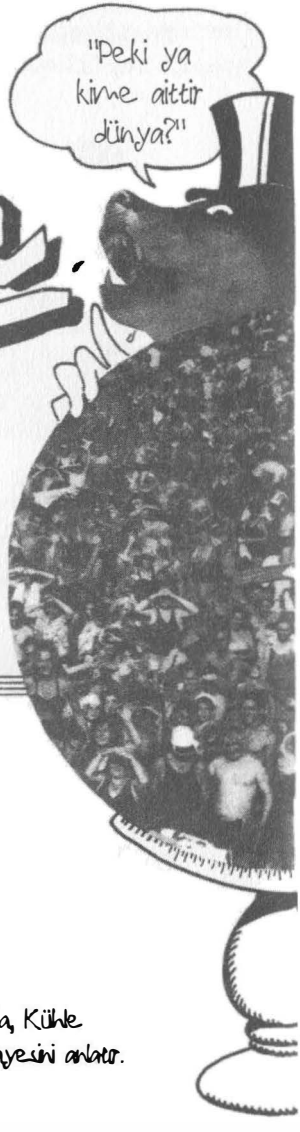

1929'la 1930 arasında, Brecht okul çocukları için hazırladığı opera "Evet diyen Hayır diyen"i ve ajitasyon oyunları "Önlem" ve "Kuralcı ve Kural"ı bitirir. Sonuncusunda konuşan bir koro vardır.
Her üçünün de ortak noktası meydana geldikleri yerdir:
1925-1927 milliyetçi devriminin bağımsızlaştırdığı Çin.

Brecht'in didaktik tavrını 1932'de ilk (ve son) filminde de bulmak mümkündür:

Kuhle Wampe

* Soğuk/Duygusuz Göbek -çn.

Filmi Slatan **DUDOV** ve Hanns **EISLER**'in katkılarıyla gerçekleştirir. Pek çok kereler sansürlenen film Weimar Cumhuriyeti döneminde çekilen tek komünist filmdir.

Film, Berlin'in dışındaki bir çadır kampında, Kühle Wampe'de yaşayan bir işçi ailesinin hikayesini anlatır.

Sosyal demokrat hükümetin işçiler karşısında ortaya koyduğu aşağılayıcı tavır ve sürdürdüğü kanlı baskıların öncelikli amacı komünizmin yolunu tıkamaktır.

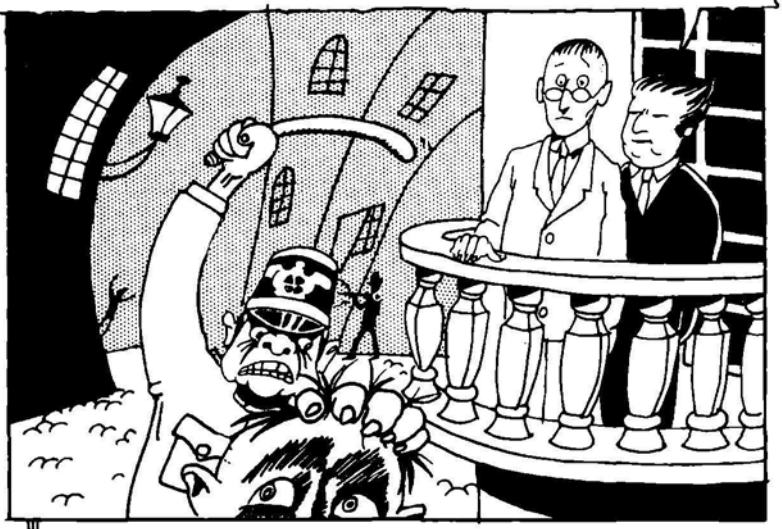
Bu siyasi tavır Hitlerin iktidara yükselişini kolaylaştırır. Sosyalistlerle komünistler arasındaki bitmek tükenmek bilmeyen kavgalar hatırı sayılır sayıdaki küçük burjuva ve proleterin faşist kampa yönelmesine neden olur.

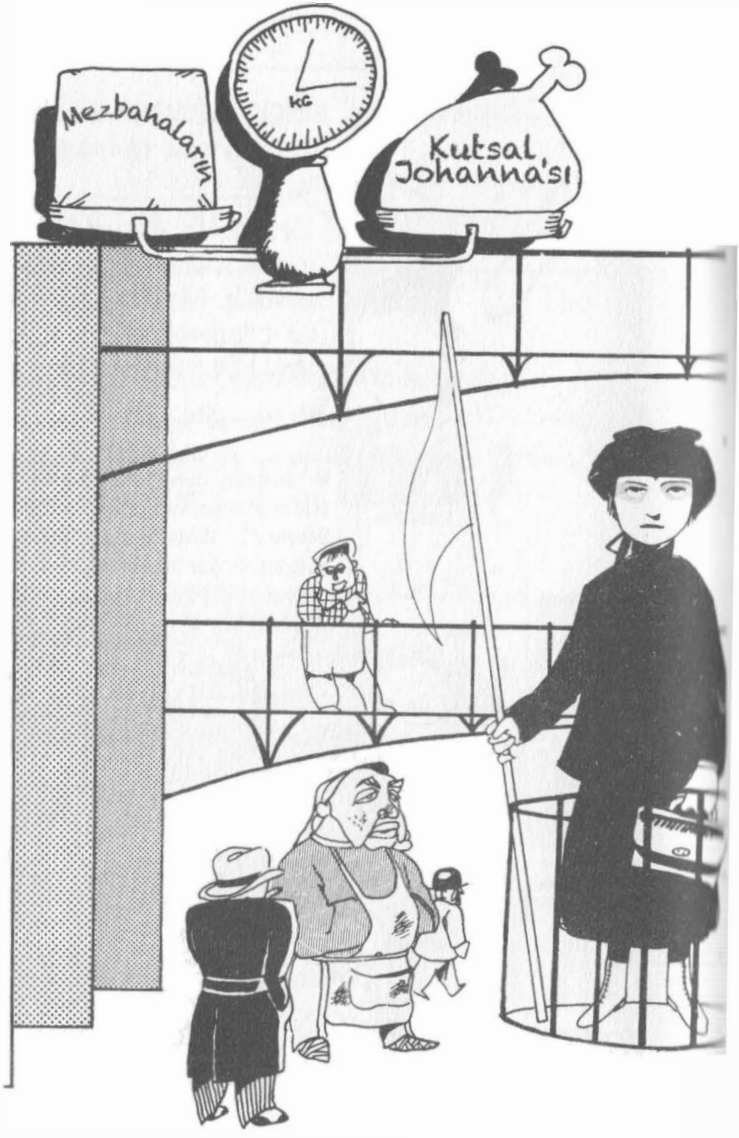
1

Mayıs 1929'da sosyal demokrat hükümetin polisi, işçi gösterilerini kan gölüne çevirir.
Brecht, STERNBERG'in evinden polisin olayları bastırmasına tanık olur...

"Berlin'de 20 kişi öldü. İnsanların ölüşünü seyrederken Brecht'in beti benzi attı, onu daha önce hiç bu kadar soluk görmemiştim... Bu deneyim, onu komünizme yakınlaştıran en küçük deneyimlerden birinden daha az değildi"

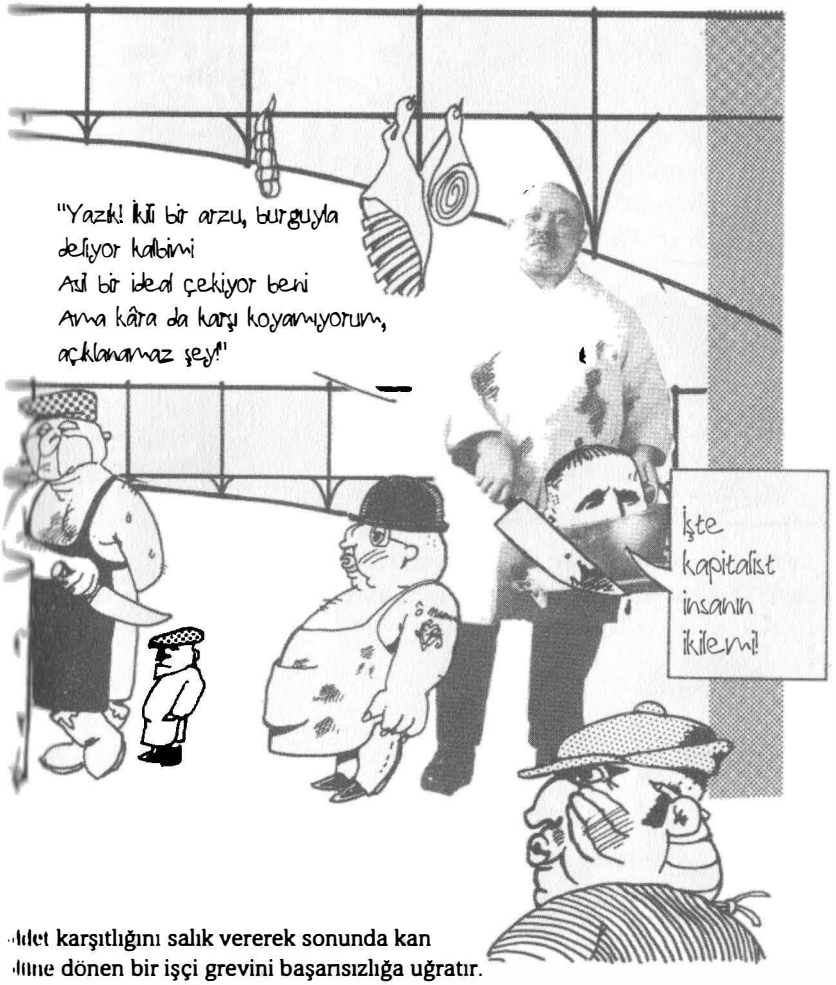

Rus devriminden beri birey tek ilgi odağı değil.
Bir kitleler dönemine girdik ve modern dram bunu dikkate almalıdır. Modern dram toplumsal bir çözümleme ve eylem direktifleri içermelidir.
F STERNBERG
Bu amaçla, Brecht bazı klasik metinleri tekrar yazmaktan imtina etmez. Örneğin Schiller'in "Jeanne d'Arc"ından yeni oyununda parodisini yapmak üzere birkaç dize alır: MEZBAHALARIN KUTSAL JOHANNA'SI.
Biliyor musun, Fredo, bütün metnini alamadım.
Tam da bu yüzden, Bert, en kötüsüne hazırlıyorum kendimi.
SCHILLER
(1759 - 1805)

Selamet Ordusu'nun safiyane divası Jeann'ne d'Arc aleni bir şekilde iyiliğe çağrı yapmaktadır.

Didaktik oyunlara paralel olarak, Brecht kapitalizmin çarklarını daha iyi anlamak için araştırmalarına devam etmektedir. Bu oyunda, 1929/30'lu yılların dünya ekonomik krizini yeniden resmeder.
Borsada etin fazla üretimi üzerine oynayan, Chicagolu mezbahalar kralı Mauler pazarı altüst eder ve ücretleri düşürür. İşçileri olabilecek en büyük sefalet içinde yaşasalar da, kendisinin değeri bilinmeyen bir insansever olduğunu iddia eder. Bu karakter için Brecht, J. D. Rockfeller'den esinlenir.

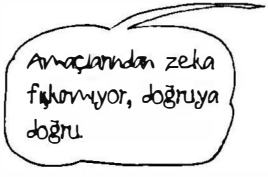
...det karşıtlığını salık vererek sonunda kan
...ime dönen bir işçi grevini başarısızlığa uğratır.

Jeanne, Maulerin kendi vaazlarından faydalanarak işçileri, haklarını talep etmekten vazgeçirdiğini fark eder. Her bir kişinin kişisel dürüstlüğünün, sefaleti ortadan kaldırmaya yetmeyeceğini kabul eder. Gel gör ki:

Artık çok geçtir. İtirazları dinsel şarkılarla bastırılır. Örnek bir girişim ve her türlü idealden fedakarlık ettikten sonra Jeanne ölmelidir ki drama son ersin.

Kutsal Johanna'nın ilk redaksiyonu için Brecht Chicago'nun tahıl borsasının işleyişini görmek ister. Hiçbir uzmanın kendisini aydınlatamaması üzerine, Brecht, Marx'a dalar.

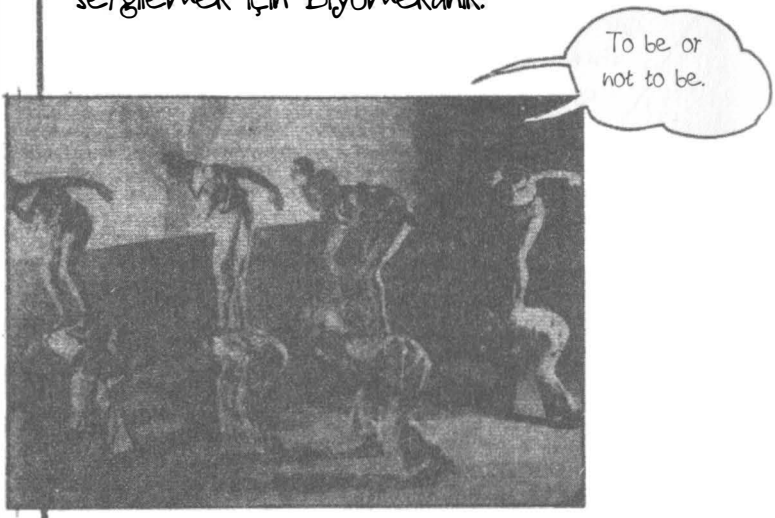

Kıymetli bir Marksist felsefeci ve komünist milletvekili. Brecht'le arkadaşlığı kitabın sonuna kadar devam edecektir.

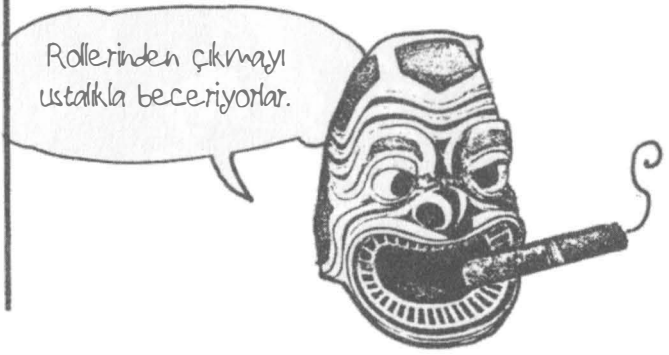

Alfred DÖBLİN (1878-1957)
"Berlin-Alexander Meydanı"
adlı ünlü romanın yazarı
Dünyayı 100 km hızla
değiştirmek istiyor!

Uzakdoğu tiyatrosu Brechti büyüler. Sahnelemelerine Japon Noh tiyatrosunun jest öğelerini katar. Buna, o sırada S. Tretyakovun bir oyunuyla Berlin'de turnede olan W. E. MEYERHOLD'un Moskova kökenli tiyatrosunun etkisi eklenir.
Oyuncularınızın oyunu aynı zamanda hem akıcı hem de manevi. Bu şahane bir şey!
"Oyuncularım önce düşünmeyi öğrendiler, sonra materyalist bir biçimde düşünmeyi öğrendiler."
Walter Benjamin'in aracılığıyla tanıştılar.
7
4
TRETYAKOV
MEYERHOLD

Meyerhold bir fiziksel çalışma sistemi geliştirmişti: Sahnede daha rasyonel bir beden oyunu sergilemek için Biyomekanik.

Oyuncular devrimci mesajlarını iletebilmek için seyirciye dolambaçsız bir yoldan hitap ederler.

Brecth onların jestlerden ve ritüellerden oluşan dillerine öyle bir kapılmıştı ki, onlardan **TOPLUMSAL GESTUS** diye adlandırdığı şeyi ödünç aldı.

"Toplumsal gestus bir insanın ya da bir grubun başkaları karşısındaki jestlerinin fizyonomi oyunlarının, davranış açıklamalarının bir toplamıdır.

Söze ne hacet?

Örnekler! Örnekler! Anlamamaktan mustarip değilim!

Mesela: -Balık satan bir kişi satış gestusu'nu gösterir.
-Bir adamı döven bir polis
-Vasiyetnamesini yazan bir adam
Burada her zaman bir toplumsal gestus vardır."

Ah, ne güzeldir, ne de güzeldir, benim balığım!

ANA

Rosa Luxemburg'un anısına, Brecht, Gorki'nin 1907'de sürgünde yazdığı romanı "Ana"yı uyarlar.
Ana Pelageya Vlassova oğlu devrimci Pavel'in idamından sonra yavaş yavaş Rus devrimine yakınlık duymaya başlar, sonunda devrimin önderlerinden biri olur.

Ana'nın prömiyeri Rosa Luxemburg'un katlinin yıldönümünde gerçekleşir. Gösteriler düzenli olarak polis tarafından izlenir. Bir akşam, Ana rolünü üstlenen Helene Weigel oyunun ortasında gözaltına alınır.

Siyasi vaziyet o kadar kötü bir hal alır ki, tiyatrolar oyunlarını sahnelemeye cesaret edemez hale gelirler. İşçi-oyuncular nöbeti devralırlar, ta ki

27 Şubat 1933'te Reichstag yakılıncaya dek
28 Şubat'ta Hitlerin her türlü parlamenter muhalefetten kurtulmasına yarayacak kararname oylanır.
Aynı gün, Bert ve ailesi, proletarya demenin yasak olduğu ülkeyi terk ederler.

PERDE 3: SÜRGÜN

Bu kaba, tıraşsız, kendini cephede siperden fırlayan bir asker kadar güçlü hisseden genç adam on beş yıldan uzun sürecek bir sürgüne giden BERTOLT BRECHT'tir.

Danimarkalı arkadaşlarının yardımıyla Brecht ve ailesi Danimarka'ya yerleşirler. Bu, Brecht'in ülkesiyle ve Danimarkalılar'ın misafirperverliklerini eksik etmedikleri sayıları günden güne artan sığınmacılarla bağının kopmamasını sağlar.
Bir süre sonra, Brecht Skovsbostrand'da bir ev satın alır.

Pek çok göçmen gibi, Brecht Almanya'ya hemencecik geri dönmeyi tasarlamaktadır. Peki ama o zamana kadar nereye yerleşmeli? Prag'dan, Viyana'dan, Zürih'ten sonra Paris'i seçer -yalnızca birkaç günlüğüne.

Kurt Weill'ın müziği üzerine yazdığı "Küçük Burjuvanın Yedi Ölümcül Günahı" başlıklı balesi Champs-Elysées Tiyatrosu'nda sahnelenir.

Egemen sınıf tarafından uydurulan günahlar, varoluşunun sefaletinin farkına varmasın diye halka yöneltilmiştir.

Paris'te genç çalışma arkadaşı Margarete **STEFFIN**'i de bulur. İkisi birlikte, en iyi Alman yazarları için (Stefan Zweig ve Thomas Mann gibi) sığınma limanı haline gelen Sanary-sur-Mer'de Feuchtwanger'i ziyarete giderler.

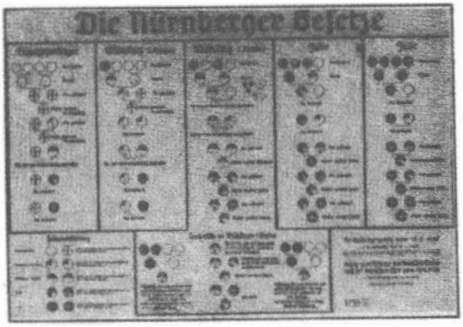

Üç Kuruşluk Roman

"Üç Kuruşluk Opera"nın bu genişletilmiş versiyonunda gangster Mackie banker olmuş, kendi sözlerine sadık kalmıştır: bir bankanın kurulmasının yanında bir bankanın soyulması nedir ki?
Bu, bir polisiye roman havasında yazılmış, kapitalist sistemin Swift tarzında hicvedilmesidir. 1934'te Amsterdam'da yayımlanan roman, yazımını yeterince gerçekçi bulmayan komünist partili meslektaşları tarafından yerden yere vurulur.

Danimarka'da kamış damlı evinde, Brecht daha önce yayımlanan, ama Naziler tarafından matbaadan toplatılan "Yuvarlak Kafalar ve Sivri Kafalar" oyununu tekrar dokuma tezgahına koyar. Nazizmin yayılışı, özellikle de 1935'te Nürnberg ırk yasalarının ilan edilmesi, faşist ideolojiyi yorumlayışını gözden geçirmesine neden olur.

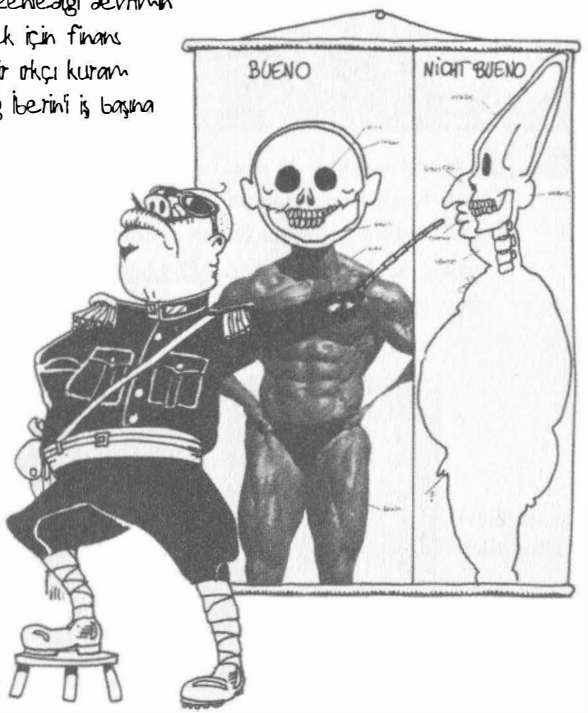

YUVARLAK KAFALILAR ve SİVRİ KAFALILAR

Bu mesel, özünde Brecht'in gözünde Shakespeare'in en ilerici oyunu olan "Kısasa Kısas"tan esinlenilmiştir.

Swift'ten ödünç aldığı hayali ülke olan Yahoo monarşisi çiftlik kiralarını ödeyemeyen köylülerin isyanıyla sarsılır.

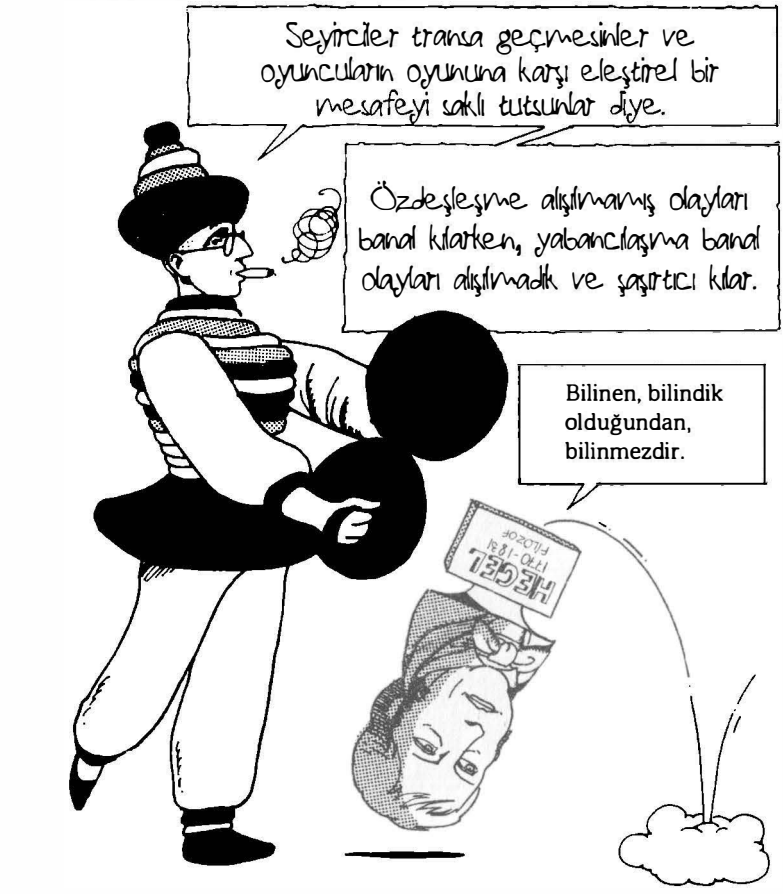
Orak partisinin düzenlediği devrimin önüne geçebilmek için finans aristokrasisi yeni bir ırkçı kuram yaratan demagog İberini iş başına getirir.

İberin bu kuramıyla halkı iyiler (yuvarlak kafalılar) ve kötüler (sivri kafalılar) olarak ikiye ayırarak zenginlerle fakirler arasındaki farkı gizlemektedir. Sivri kafaları ülkenin bütün dertlerinin sorumluları olarak ilan edip, asilerin birliğini bozmayı ve tıpkı Almanya'da olduğu gibi, eski toprak ağalarının düzenini yeniden kurmayı başarır.

Brecht **VERFREMDUNGEFFEKT** (yabancılaş(tır)ma efekti) terimini ilk kez "Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar"la ilgili olarak kullanır.

Bu küçük oyun, didaktik çemberi kapatacaktır.

Titus Livius'un hikayesini hatırlatmak gerekirse:
Horasyalı üç savaşçı, silahları daha güçlü olan Kuriasyalı üç savaşçıyla karşı karşıya gelir.
İki Horasyalı ölür. Üçüncüsü bir geri çekilme hilesiyle, peşine düşen düşmanlarını birbirlerinden ayrılmaya zorlar ve onları teker teker öldürür.

Brecht, oyunda bir anti-faşist direnme stratejisi telkin eder.

ürgündeki ilk yıllarında Brecht, Alman diasporasının merkezlerine, Londra'ya, New York'a, Paris'e ve Moskova'ya birçok iş gezisi yapar. SSCB'de bir Alman tiyatrosu kurmak ister, ama orada istenmediği kendisine çok çabuk hissettirilir. Stalin'in mengenesi devrim ve çocuklarının gırtlağını sıkmaya başlamıştır. **CAROLA NEHER, TRETYAKOV** gibi arkadaşları Stalinci gulaglardan geri dönemezler.

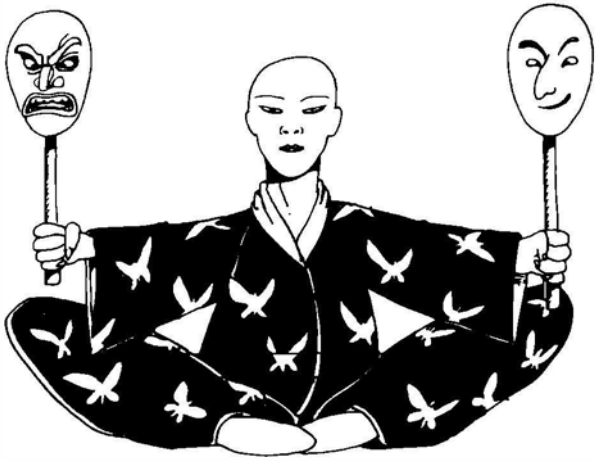

Brecht'in SSCB'de Çin tiyatrosuyla karşılaşması onda eski yabancılaştırma tekniğine başvurma isteğini güçlendirir.

"Çinli sanatçı, kendisini çevreleyen üç duvarın dışında bir dördüncü duvar da varmış gibi oynamıyor. Kendine çevrilmiş bakışların farkında olduğunu ifade ediyor.

Avrupa'daki sahnelerin sürdürdükleri yanılsama böylece ortadan kalkıyor. Seyirci gerçekte geçecek bir olayın görünmeyen tanığı olduğunu düşünemez artık.

Sanatçı kendi kendini gözler."

İnli oyuncu asla transa geçmez. Oyunu hangi aşamada bölünürse bölünsün, oynamakta olduğu karakterden çıkması gerekmez. Bölünmesi bittikten sonra, kaldığı yerden aynen devam edecektir. Sahneye girdiğinde, karakterini oluşturmayı çoktan bitirmiştir ve o oynarken tiyatro sahnesinin tahtalarını değiştirseniz dahi umrunda olmaz."

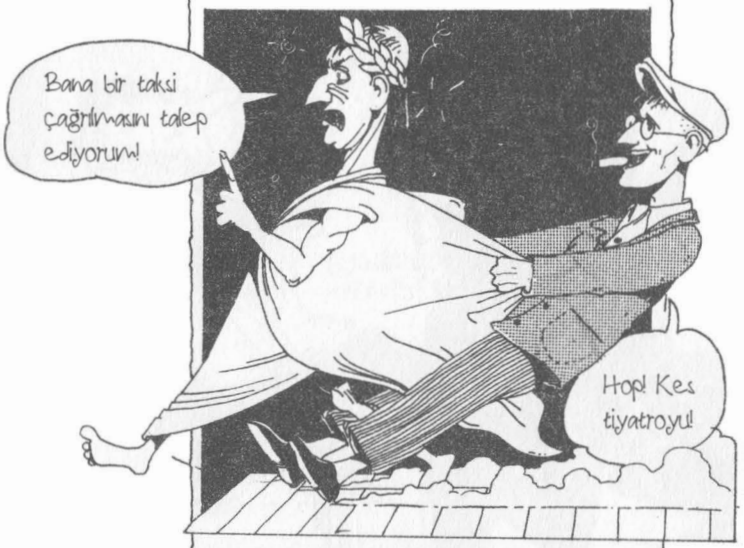

MEİ LAN FANG

1935'te Moskova'da gördüğü, yabancılaştırma efektleri hakkında kendisine esin kaynağı olan Çinli oyuncu.

Oyuncunun kendi kendisinden uzaklaşması, seyircinin özdeşleşmesini engellemektedir.

Brecht, oyunculanna bir karakteri fiziken ve ruhen canlandırmalarını yasaklar ve bunu seyirciye, tiyatrodan başka bir yerde olduğu yanılsamasını yaşatmamak amacıyla yapar.

Epik oyuncu bir karakteri söküp parçalara ayırır, bütün çelişkileriyle birlikte sunar.

Nasıl ki Çinli aktör oyunu bölündüğünde rolünden çıkıp, daha sonra kaldığı yerden aynen devam edebilmektedir, epik oyuncu da gösterinin ortasında oyunla ilgili bir özet ya da seyirciye bütünsel bir bakış sağlayabilecek kendi fikrini verebilir.

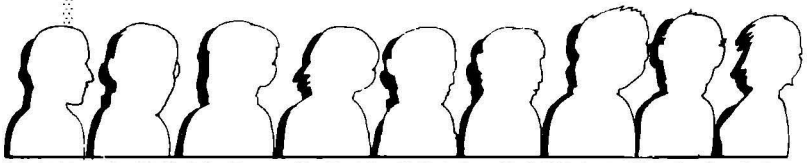
Bir rolü yorumlarken, oyuncu kendi bakış açısını yansıtır.

Yabancılaştırma, Moskova'da sosyalist gerçekçiliğin öncüleri arasında ateşli bir eleştiriye neden olur. Nitekim Macar kuramcı Georg Lukács epik tiyatroyu avangardist bir sapma sayar.

Haziran 1935'te Paris'te 'Yaklaşma' için Kültürün Savunusu İçin Uluslararası Yazarlar Kongresi toplanır. 37 ülkenin yazarları faşizme karşı tek bir cephe yaratmak için bir araya gelirler.

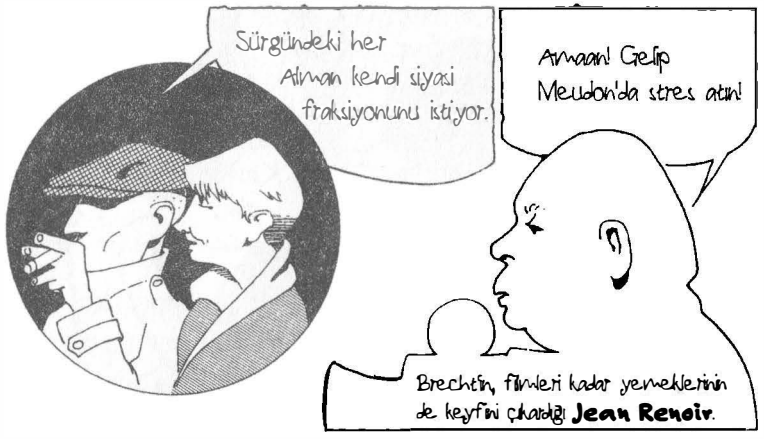
Alman entelektüelleri arasında:

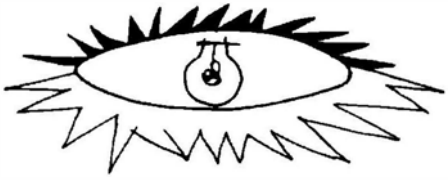

Heinrich Mann-Alfred Döblin-L.Feuchtwanger-Max Brod-Egon E. Kisch-Ernst Bloch-W. Benjamin-J.R. Becher-Anna Seghers

Ancak siyasi ayrılıklar her türlü ortak eyleme üstün gelir.

Alman Yakılan Kitaplar Kütüphanesinin Kurucusu

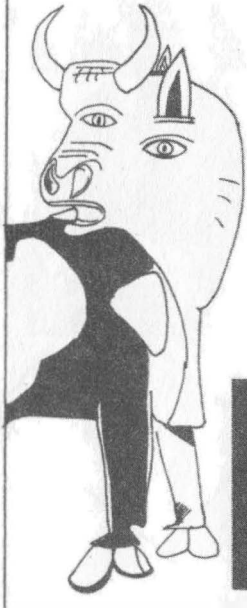

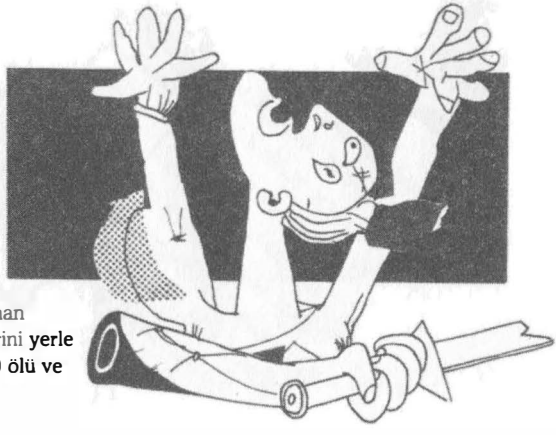
İSPANYA SAVAŞI:

Temmuz 1936'da Franco ve faşist generaller meşru olarak iktidarda bulunan cumhuriyetçi hükümete karşı isyan ederler.

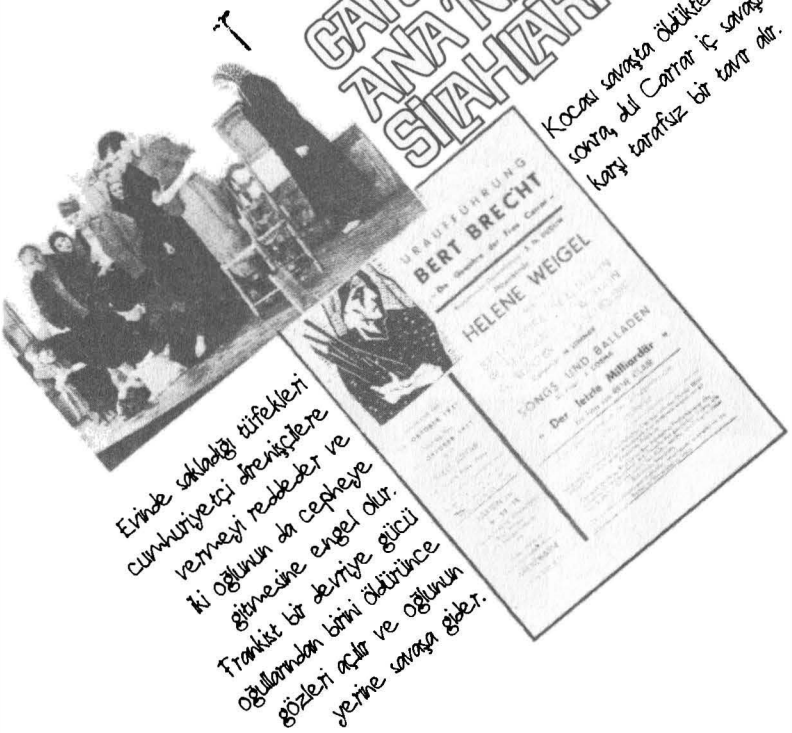
İç savaş kısa zamanda Almanya ve İtalya tarafından askeri olarak desteklenen isyancılar lehine döner. Brecht, genç cumhuriyete desteğini, bir ajitasyon oyunu halinde verir.

26 Nisan 1937'de, Alman uçakları Guernica şehrini yerle bir eder. Bilanço: 2500 ölü ve yaralı.

Brecht, bu oyunla 'Batı demokrasilerinin' tarafsızlık siyasetini ve özellikle Alman ve İtalyan müdahaleciliği karşısında gıkını çıkarmayan Halk Cephesini hedef alır. İspanya bir sonraki dünya savaşı için talim alanı olmuştur.

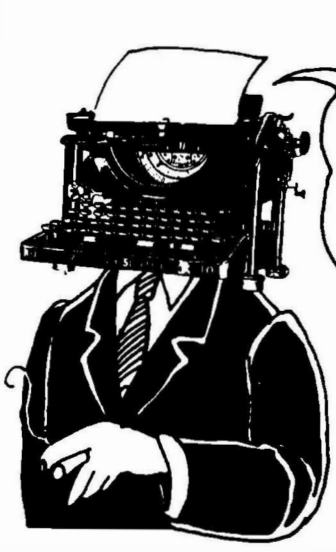
CARRAR ANA'NIN SİLAHLARI

Kocası savaşta öldükten sonra, dul Carrar iç savaşa karşı tarafsız bir tavır alır.

Evinde sakladığı tüfekleri cumhuriyetçi direnişçilere vermeyi reddeder ve iki oğlunun da cepheye gitmesine engel olur. Trajikist bir devriye gücü oğullarından birini öldürünce gözleri açılır ve oğlunun yerine savaşa gider.

Bu çok kısa oyunda, Brecht bazı epik öğelerden vazgeçer:

"_Daha etkili bir **anti-faşist** propaganda uğruna Bazen ancak aynı araçlarla karşılık verilebilir."

Madrid çarpışmalarla yerle bir olduğu, son uluslararası alaylar ve şehrin yerlileri sinekler gibi düştüğü sırada oyun Paris'te sahnelenir.

Demokratik İspanya'nın 1939'daki yenilgisi Fransa'nınkinin peşrevidir.

Kısa bir süre sonra bir başka prömiyer gerçekleştirildi:

III. Reich'ın Korku ve Sefaleti

Oyun gündelik korkutma, ihbar ve yozlaşma mekanizmalarıyla olduğu kadar, doğmakta olan direnişiyle de 1933 ile 1938 arasındaki Almanya'yı (tanıklıklar ve gazete haberleriyle) resmeder.

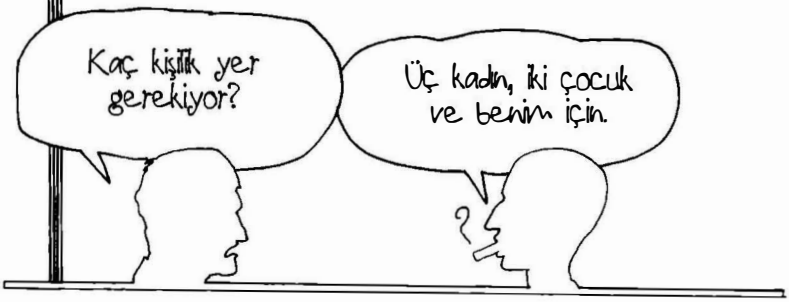
Bu 24 sahnelik, bütün toplumsal çevreleri kapsayan kurguyla, Brecht faşizmin birkaç 'şeytani' bireyin eseri olduğu şeklindeki genel kanıya karşı çıkar: Faşizmin sürdürülebilir olmasının nedeni oportünizm ve bu şekilde canlarını kurtabileceklerini sananların boyun eğmesidir.
Bu totaliter evrende, ihbarla idam arasında yalnızca bir adım vardır.

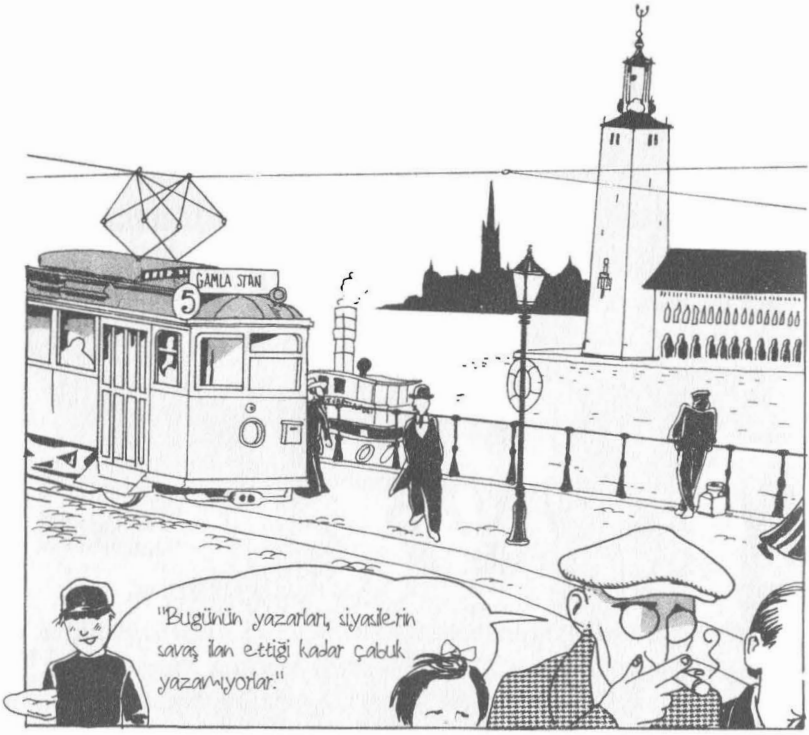

Savaş, dünya pazarlarının emperyalist paylaşımına Almanya'nın çok geç kalması sorununa bu sefer çözüm olacaktır.

Danimarkalı yoldaşları, Brecht'in gizlice tarafsızlığını ilan eden İsveç'e geçmesine yardım ederler.

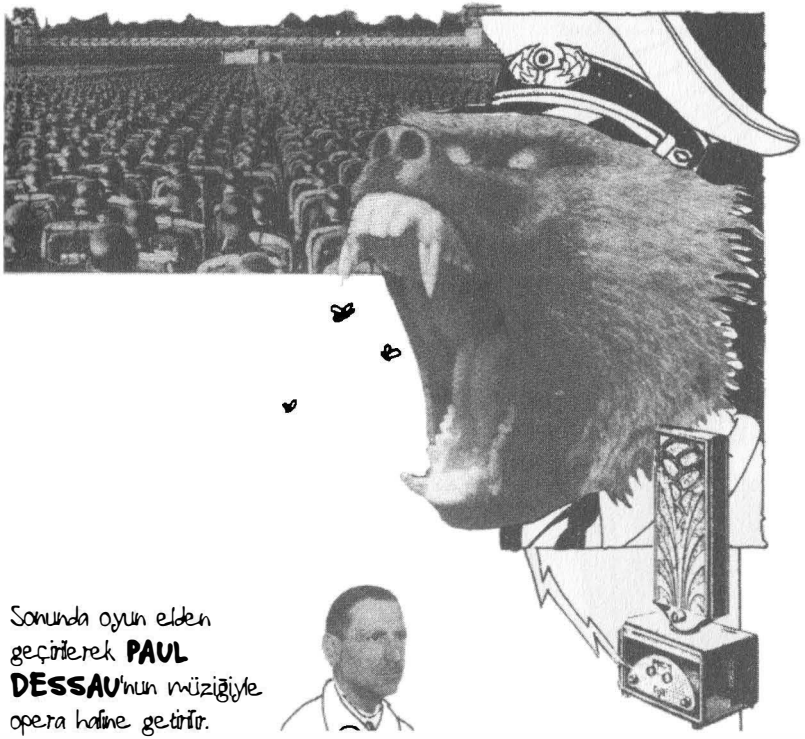

Savaş propagandaları için Naziler oldukça yeni bir yayın aracı kullandılar: radyo.

PEKİ AMA BU BİTMEK TÜKENMEK BİLMEYEN YALANLARA NASIL MİSİLLEME YAPILABİLİR?

Yazılan Almanyada kalan yurttaşlarına ulaşamayan Brecht, İsveç radyosu için barışsever bir oyun hazırlar: **"Lukullus'un Sorgulanması"**.

Tarafsızlığına hapsolmuş, savaşçı komşusu karşısında eli kolu bağlanan İsveç, oyunu yayınlamaya cesaret edemez.

Sonunda oyun elden geçirilerek **PAUL DESSAU**'nun müziğiyle opera haline getirilir.

Küçük Asya'nın pek çok bölgesini Roma'ya katan General Lukullus (İÖ. 106-107) Ölüler Krallığında, Hades'e mi yollanacağını yoksa Champs-Élysées'de mi bir süre ikamet edeceğini öğrenmek için beklemektedir.

Anlaşılır ki, sözde yiğitlikleri, boyun eğmiş halkların sayısız acıları üzerine kuruludur... Öğrenilir ki, bu kahramanlar, her zaman suçlarını yiğitlik olarak niteleyen hakim sınıfın bellibaşlı menfaatlerine hizmet ederler. Tarih kitaplarımızın bize yüceliği hatırlatan sayfaları, hayranlığımızdan çok daha başka şeyleri hak ederler.

"Yedi kapılı Teb'i kim yarattı?
Kitaplar yalnız, kralların adını yazar.
Krallar mı sürükledi o taş kayaları?
Tek başına mı Hindistan'ı fethetti tüysüz İskender.
Cesar, Galyalılar'ı yendi.
Bir aşçı olsun yok muydu yanında?
Donanması battığında, İspanyol Philippe ağladı derler.
Başka ağlayan yok muydu acaba?
Her on yılda bir, fırlamış bir büyük adam.
Peki ya bedeller? Kim ödüyordu onları?
Ne kadar anlatı varsa, o kadar soru vardır."

B. B.

"Okuyan bir işçinin sorduğu sorular."

Brecht, siyasi liderlerin yiğitliklerini genel yarar ölçeğine tabi tutar: Halklar onlardan ne fayda görmüşlerdir?
Aslına bakılırsa, siyasi suçlular 'büyük' diye adlandırılırlar, zira işledikleri suçlar büyüktür.

Brecht'in yarattığı anne karakterleri arasında Cesaret Ana en tanınmışı olduğu kadar, en çelişkilisidir. Pelageya Vlasova (Ana) ya da Carrar'dan farklı olarak Cesaret devrimci olmaz. Islah olmaz ve sonuna kadar savaşa inanır.

Yenilgilerin olduğu kadar zaferlerin de acısını küçük insanların çektiğini bilen Cesaret, savaştan bedelini ödemeden yararlanabileceğini umut etmektedir.

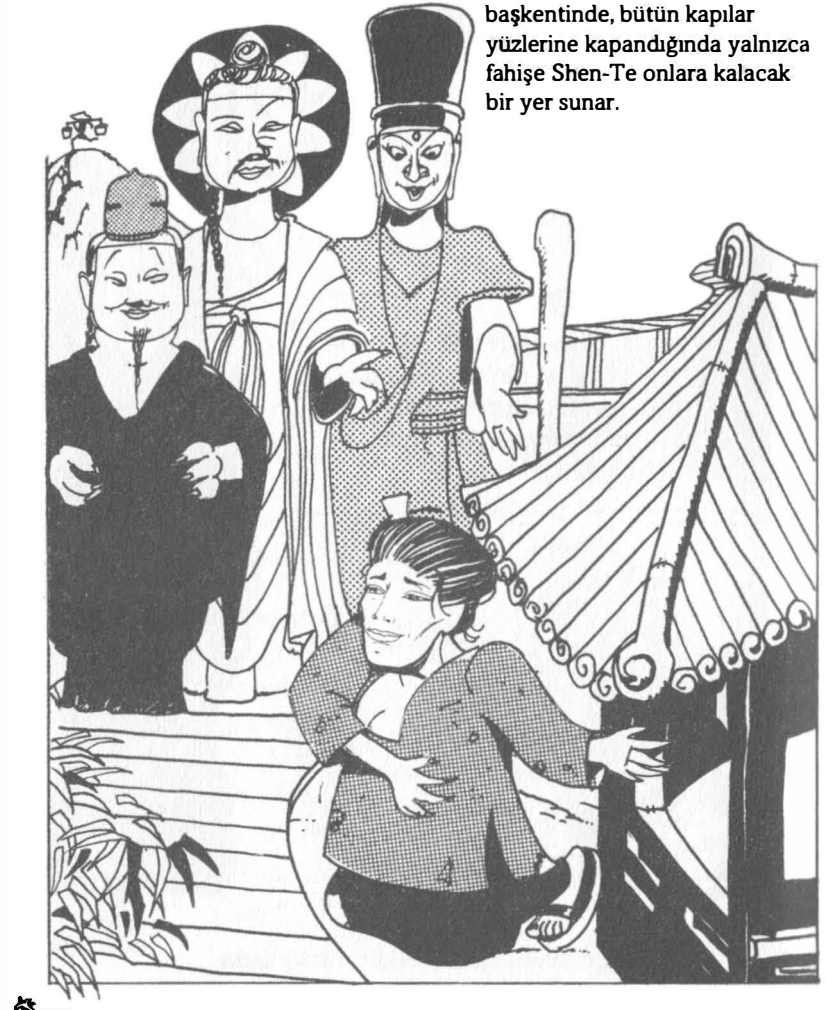

Ancak bu oyunun prömiyeri ertelenecektir -1949'a kadar.

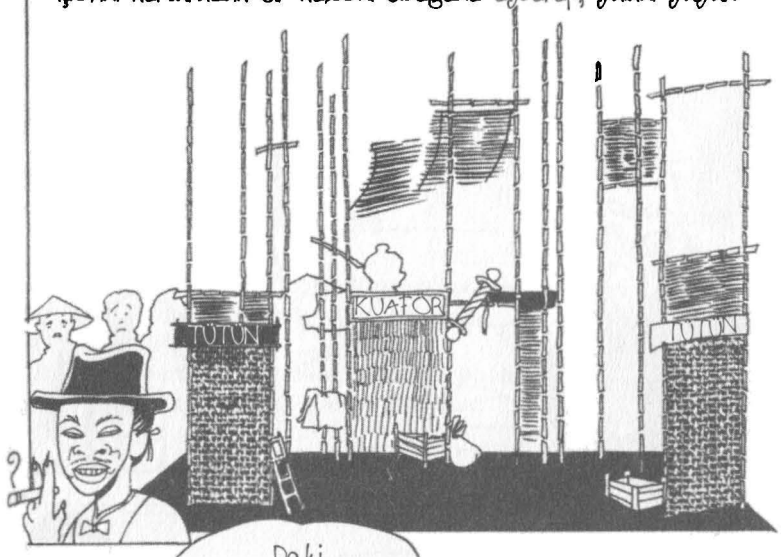
Sezuan'ın İyi İnsanı

Brecht 1941'de bitirdiği bu meselde şu soruyu sorar: Yaşayan bir insan kendini aşağılayan koşullarda nereye kadar iyi kalabilir?

Yeryüzüne inen üç Tanrı iyi bir ruh arayışı içinde Çin'i katederler. Sezuan'ın başkentinde, bütün kapılar yüzlerine kapandığında yalnızca fahişe Shen-Te onlara kalacak bir yer sunar.

Tanrılar giderken, ödüllendirmek için ona para verirler. Shen-Te bu parayla bir tütün dükkanı satın alır ve iyilik yapmak ister. Ama bir asalaklar ve dilenciler güruhu anında kapısına dayanır. İşi boyunu aşan Shen-Te, pazarın acımasız kurallarını uygulayarak işlerini kurtaracak bir kuzeni olduğunu uydurup, yalanı yayar.

Ve Tanrılar da bize hiçbir konuda yardımcı olmazlar.

Brecht mesel aracılığıyla toplumumuzun karmaşık olgularını (savaş, din, enflasyon, ırkçılık gibi) kolaylıkla açıklar.
Olguların natüralist bir yeniden canlandırmasıyla yetinmez, mekanizmalarını sökerek çözümler.

Amanın! Deneysel tiyatro!

Bu bilimsel seviyede bir tiyatrodur. Toplumsal yaşamın mekanizmalarını kavranabilir kılmak için belli modeller ve yöntemlere göre çalışıyoruz. İnsan çevresinin bir değişkenidir ve çevre de insanın bir değişkenidir. İnsanın değişme kabiliyeti inanılmazdır.

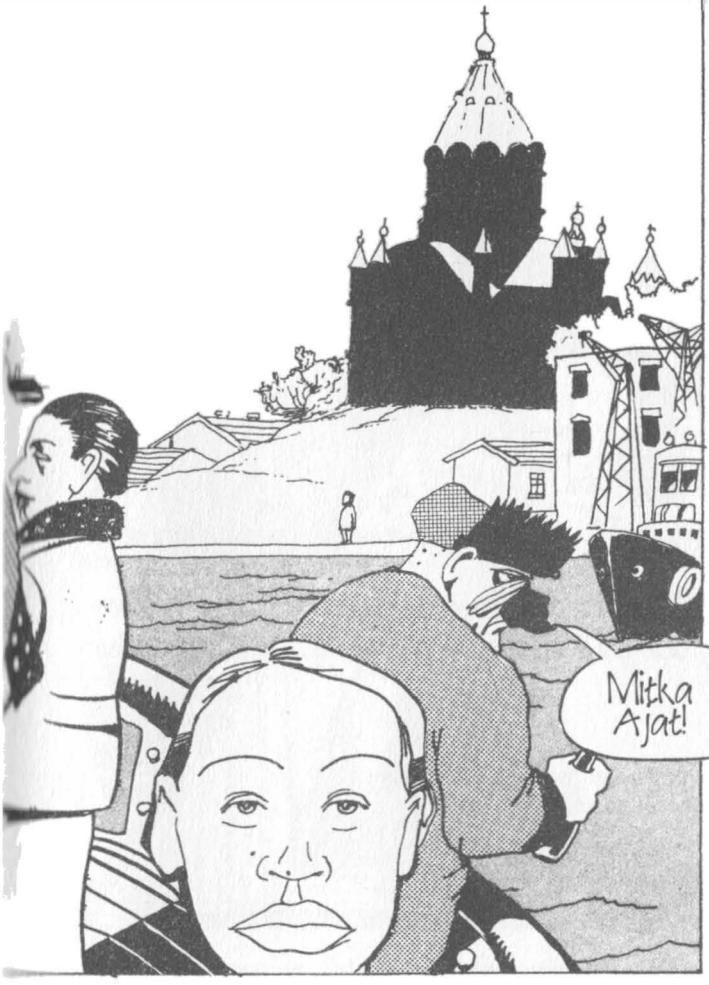

Eğlenerek öğreniyor, öyle mi?!

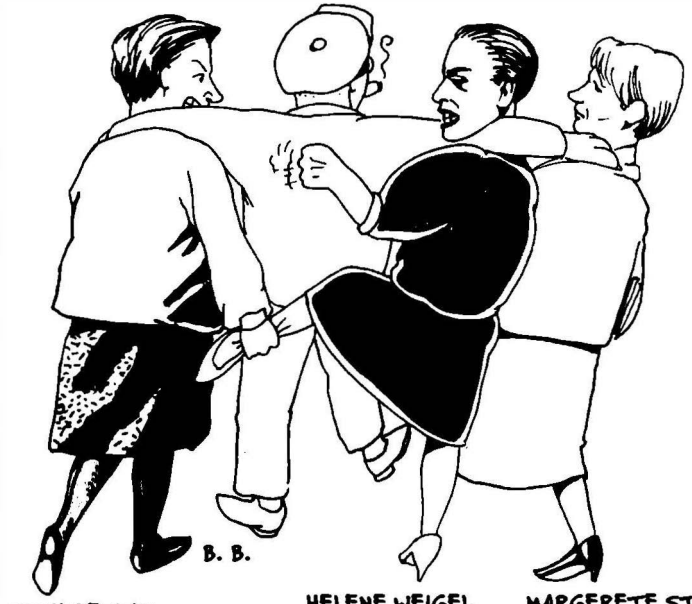
Nisan 1940'ta Alman birliklerinin Norveç ve Danimarka'yı
işgali karşısında Brecht ve ailesi aceleyle Finlandiya'ya
kaçarlar. Finlandiya'nın ekonomik durumu felakettir; yiyecek
ürünleri karneye bağlanmıştır ve hat

beslenme sıkıntısı çekmektedir. Amerika vizesini bekleyen Brechtgiller sendikacı ve romancı Hella WUOLIJOKI tarafından Märlebäck'teki malikanesine davet edilirler.

Ruth Berlau da aralarına katılır. Birkaç aileiçi anlaşmazlık dışında, yakın çalışma arkadaşlarıyla çevrili olmak Brecht'e sürgünde bile sürekli çalışabilme olanağını sağlı

Alman ordusunun ilerlemekte olduğunu asla unutmayan Brecht, ölümcül ilerleyişlerini gün be gün radyodan dinler:

"Ayaktakımının zafer naralarını dinliyorum.
Merakla kıta haritasını inceliyorum.
En tepede, Laponya'da,
Buzlu arktik deniz tarafında
Ufacık bir kapı ilişiyor gözüme."

B. B.

Hella Wuolijoki (1886-1954) Finlandiya halk hikayelerinin mükemmel bir anlatıcısıdır.

Hella'nın anlatılarına ve Finlandiya'nın manzaralarına gömülen Brecht bir halk oyunu yazmaya başlar: PUNTİLA AĞA ve UŞAĞI MATTİ

Toprak ağası ve ağır içkici Puntila ikili bir karakterdir. Alkol içinde yüzerken, yanında çalışanlarla yakınlaşmayı sever. Vicdan azabını hafifletmek için, onlarla neredeyse sosyalist ağzıyla konuşur. Ertesi gün, ayıldı mı, verdiği sözlere pişman olur, tekrar (merkiinin ger tirdiği gibi) kinci ve kadın düşmanı olup çıkar ve her zaman olduğu gibi hırsını şamar oğlanı olan Matti'den alır.

"Bu benim ulaştığım de yaşam mı? Sabahtan akşama kadar insanları azarlıyorum ve onlerin zamanını sap sap sayıyorum."

"Matti, sen benim dostum ve zorlu yolumdaki kılavuzumsun. Sana bakmak bile beni susatmaya yetiyor. Sana ayda ne kadar veriyorum?"

"300 Mark, efendim."

"350'ye yükseltiyorum. Çünkü senden özellikle çok memnunum."

"Çalın, çırpın, Kızıl olun, Puntila'nın tavsiyesi budur size!"

Matti, bu ikiliğin Puntila'ya diğerlerini daha iyi sömürme imkanı verdiğini kavrar.

"Uşakların sana sırtını dönmesinin zamanıdır. Uşaklar ne zaman ki kendi kendilerinin efendisi olacaklar, o zaman iyi bir efendileri olacak."

Mauler'de (Mezbahaların Kutsal Johanna'sı) olduğu gibi Puntila karakterindeki bu ikilik muktedirlerin ikilemidir. Ahlakları ikiye bölünmek zorundadır: geçici olarak iyiliksever olma ihtiyacını duyarlar ve böylece işlerinin kokuşmuşluğunu telafi ederler.

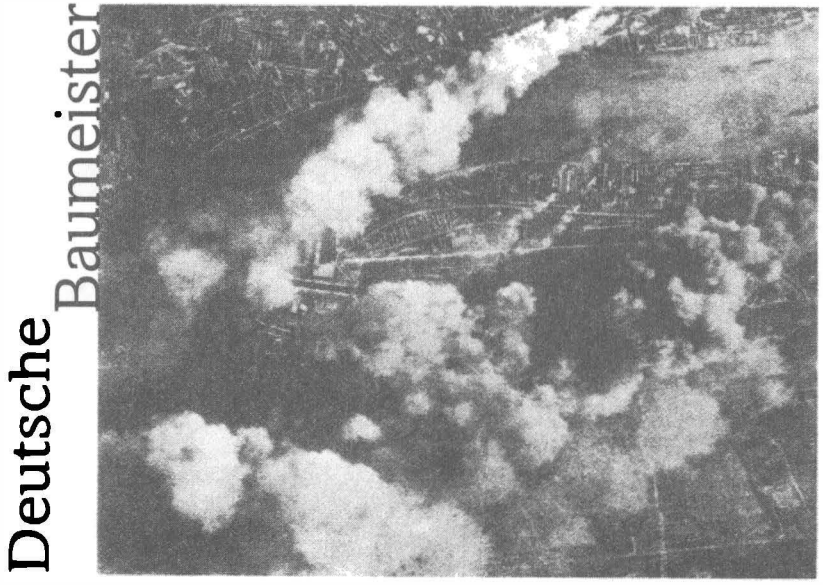
HEGEL

Asıl efendilerle uşaklar arasındaki bağların değişken yüzü daha ağır basıyor.

Uşak olmazsa, efendi olmaz!

1.7.1940
Dünya son günlerde saat be saat değişiyor. Yavaş yavaş yok olduklarını gördüğüm şeylerin sayısı giderek artıyor; geriye radyo kalmıştı, ama bir gün Viyana sustu, başka bir gün Prag. Bir süre daha Varşova'yı dinledik. Sonra Varşova da sustu, Kopenhag ve Oslo yalnızca Almanca yayın yapmaya başladılar. Şimdi de Paris sustu. Bütün Batı demokrasilerinden geriye bir tek Londra kaldı. Acaba ne zamana kadar?

"Çalışma Günlüğü"

16.9.1940
Ruh halimi tasvir etmek inanılmaz derecede zor, İngiltere'deki çarpışmaları radyoda dinledikten ve bayağı Fin-İsveç basınında okuduktan sonra, Puntila'yı yazıyorum. Puntila aslında beni hemen hemen hiç ilgilendirmiyor; Puntila hakkında her şeyi yazabiliyorum, ama savaş hakkında yazamıyorum.

"Çalışma Günlüğü"

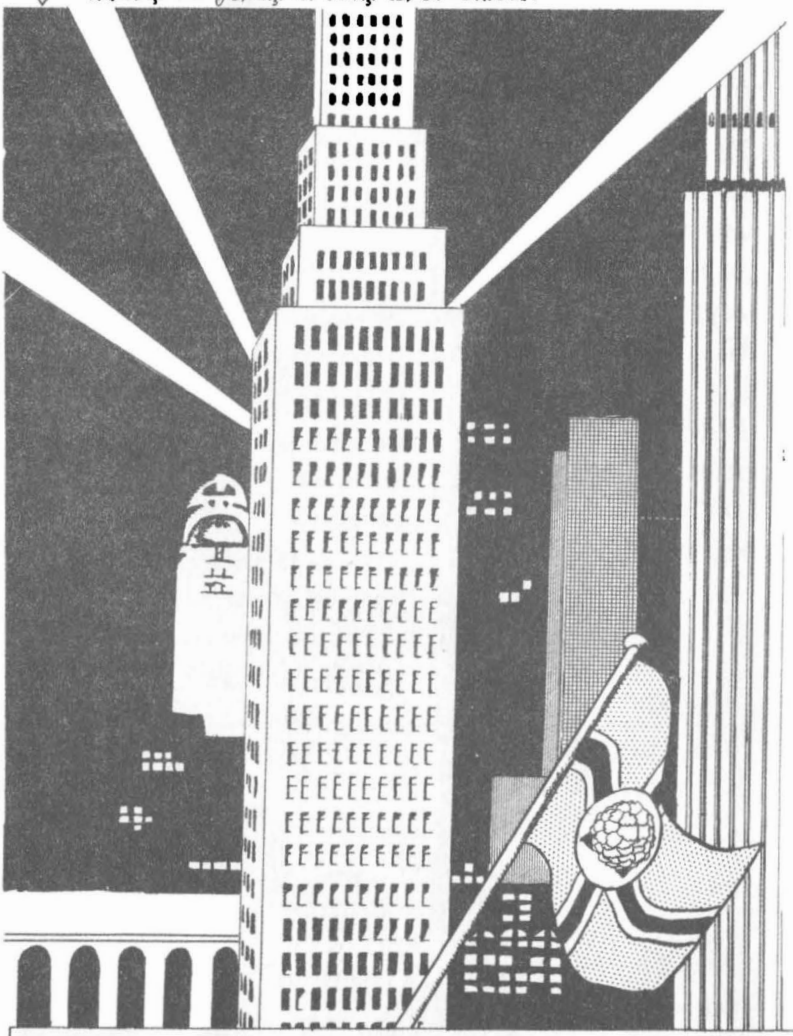
1940'ta Brecht, "Kaderci Jacques"tan etkilenerek "İki Mültecinin Konuşmaları"nı yazar.
İki Alman sığınmacı, Yahudi bilgin Ziffel ve işçi Kalle, Nazi ajanları tarafından yağmalanmakta olan Helsinki Garı'nda karşılaşırlar.
Kısık sesle, Nazizm'in temellerini ve ona eşlik eden görünüşlerinin çözümlemesini yaparlar: düzen ruhu ve toplama kampları, ırk kuramları ve milliyetçilik, hammaddelerin savaş yoluyla kazanılması...

Alman işgali her gün biraz daha olası bir hal aldığından, Brechtler sabırsızlıkla ABD vizelerini beklemektedirler. Bu arada Bert, Amerikan tiyatrolarına yönelik bir oyunun taslağını çıkarır...

İşte_ Yeniden Chicago'dayız_ Şehrin semalarında acı bir kriz, kazanç ve yozlaşma telaşı süzülmektedir.

Brecht büyük tarihi kişiliklerin yüceltilmesiyle ilgili olarak uğraşmayı komedyle sürdürür:

ARTURO Uİ'nin ÖNLENEBİLİR YÜKSELİŞİ

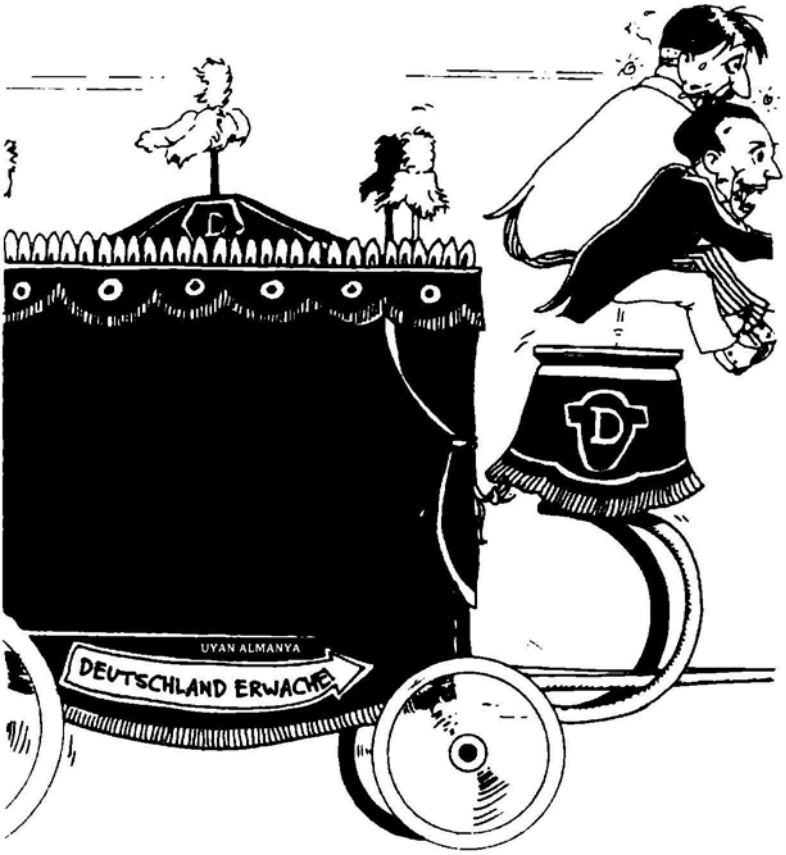

Brecht'e göre, Nazizm, demokrasinin karşıtı değildir, kriz zamanında yozlaşmasıdır.

"Mezbahaların Kutsal Johanna'sı"nda olduğu gibi, Brecht yabancılaştırma aracı olarak klasik kafiyeyi kullanır.
Arturo Ui ve çetesinin retoriği Naziler'in boş ama cakalı söylevlerinin bir parodisidir
Söylevlerinin çiçekleri, kanlı bir gerçeğin üzerini örtmektedir.

Brecht bu oyunda faşizmin teatral yapısını gözler önüne serer. Arturo Ui'nin idealist retoriği çetesinin suçlarının üzerini nasıl örterse, Hitler'in güzel sözleri de aynı şekilde kitlelerin fikirlerine işleyerek onları soykırıma hazırlar.

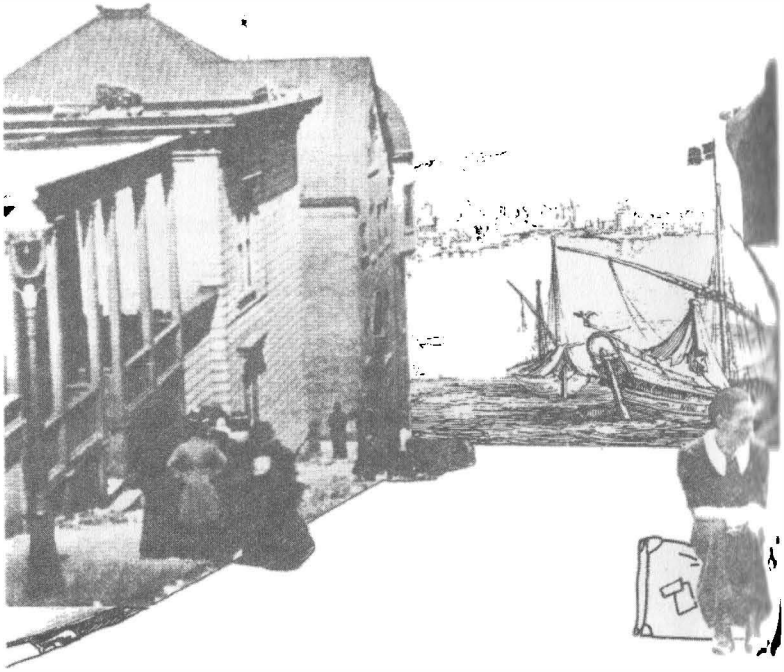

"IG Farben* tröstünün gaz odaları bu yaşadığımız onyılların burjuva kültürünün eserleridir."

"Çalışma Günlüğü"
13.4.1948

* I. Dünya Savaşı'nda birlikte hareket eden Alman kimya markaları 1925 yılında bir araya gelip şirketleşmiş. II. Dünya Savaşı sırasında Naziler için çalışmış ve karşılık olarak işgal edilen ülkelerin kimya endüstrilerini ele geçirmişlerdir -çn.

Temmuz sonunda, Brechtler California'ya varırlar. Brecht, çok sevdiği çalışma arkadaşı Margarete Steffin'i Moskova'da bırakmıştır. Steffin bir süre sonra Moskova'da tüberkülozdan ölür.

Brecht'i başka bir üzücü haber daha beklemektedir: Yakın arkadaşı **Walter Benjamin** kahverengi veba*dan kaçarken İspanya sınırına varmadan hemen önce intihar etmiştir.

* II. Dünya Savaşı sırasında Nazizm'e bulaşıcı bir hastalık gibi kahverengi üniformalarından dolayı yapılan benzetme -yn.

Brecht ve ailesi, çoktan bir koloni dolusu Alman göçmenin (Heinrich ve Thomas Mann, Fritz Lang, Döblin, bir Fransız toplama kampından kaçan Feuchtwanger) bulunduğu Hollywood'un yakınlarındaki Santa Monica'ya yerleşir.

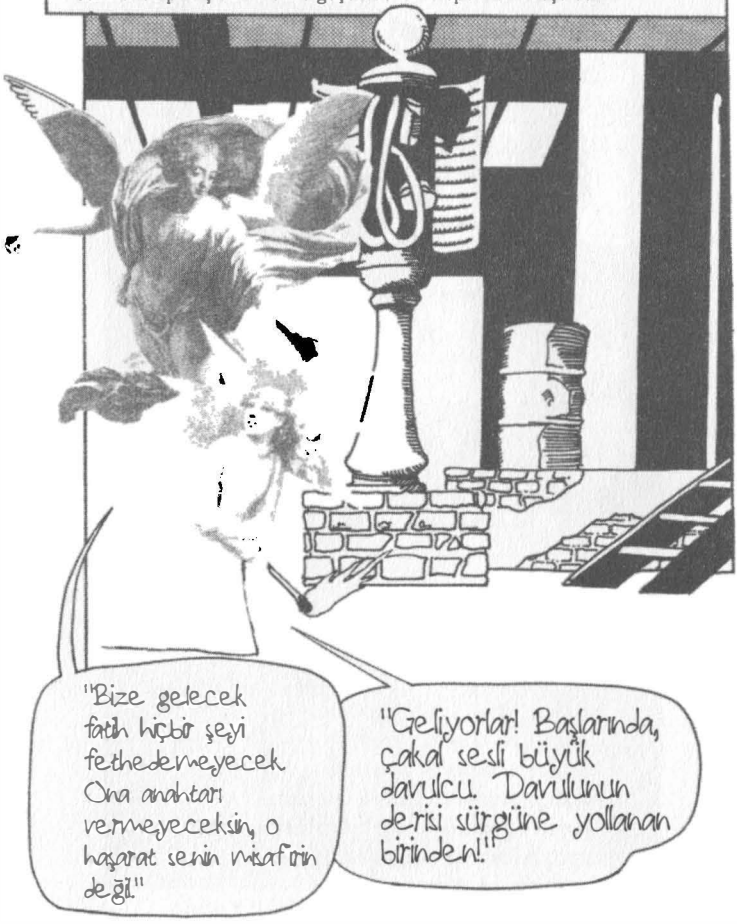
"Buradaki âdet istiyor ki, her şey satılsın, bir omuz silkme hareketinden bir fikre kadar her şey. Aklınızın fikrinizin müşteride olması gerekiyor, böylece insan hiç durmaksızın ya satıcı ya alıcı oluyor, insan neredeyse sidiğini yüz numaraya satacak..."

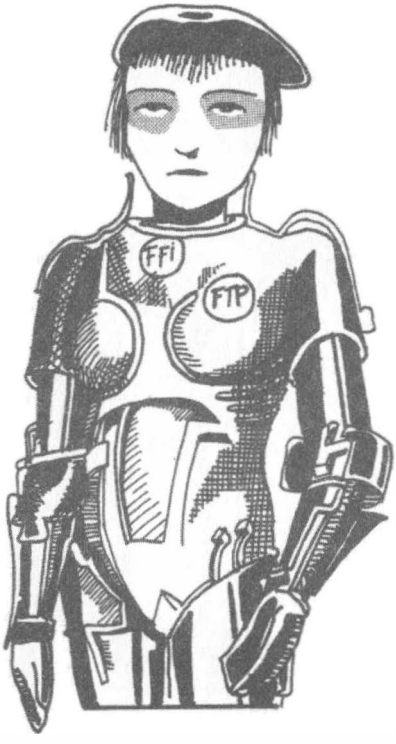
"Çalışma Günlüğü"
21.1.1942

Avrupa'da olup bitene karşı tavır almak üzere, Brecht iki yeni oyun yazar:

SİMONE MACHARD'IN Düşleri

On üç yaşında bir genç kız, köyünün Naziler tarafından işgaline tanık olur. Köyün ileri gelenlerinin işbirlikçiliğinden tiksinir, Jeanne d'Arc örneğinden cesaretlenip düşmanın eline geçen benzin depolarını ateşe verir.

Brecht gerçek ve gerçeküstü sahnelerin birbirine zincirlendiği bir karışım kullanır. Simone düşlerinde azizenin çektiği eziyetleri nakleder ve kendi kaderini öngörür. İşbirlikçilerinin ihaneti üzerine bir akıl hastanesine kapatılır. Ancak eylemleri yurtsever bir direnişi tetikler.

1941-42 kışında, Kızıl Ordu korkunç kayıplar verme pahasına Alman istilasını Stalingrad'da durdurmayı başarır. Bu, savaşın dönüm noktası olacaktır. Naziler geri çekilirlerken işgal ettikleri topraklardaki her türlü itaatsizliği şiddetle bastırırlar.
Brecht, bunu bir fırsat bilip, daha önce Piscator'la birlikte tiyatroya uyarladığı Haşek'in romanı "Aslan Asker Şvayk"ı güncelleştirir ve sonuçta ortaya yeni bir oyun çıkar:

ŞVAYK II. DÜNYA SAVAŞI'NDA

"Münih'te Adolf'a karşı bir suikast düzenlemişler. Neredeyse ölüyormuş."

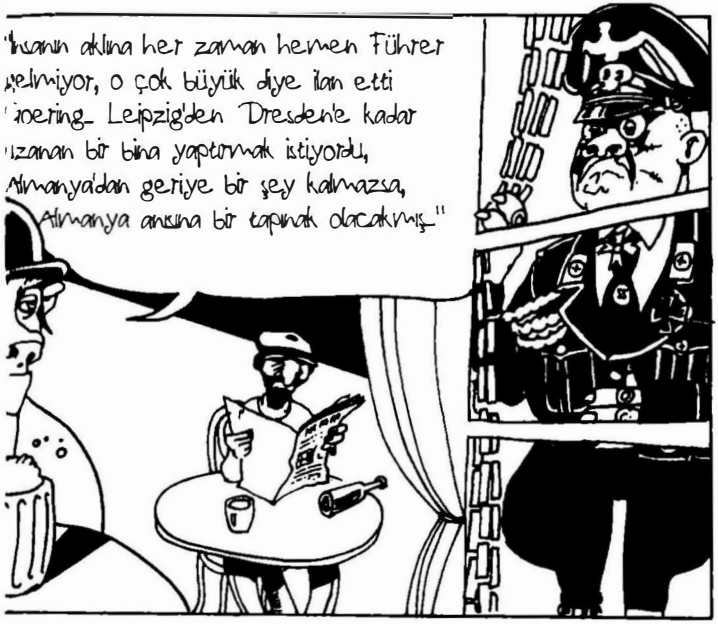
"Hangi Adolf'muş o? Ben iki Adolf tanırım. Biri Adolf Kokoşka'dır, köpek pisliği toplar ve en iyi pislik İngiliz bulldogunkidir dediği için toplama kampındadır."

Prag'da bir köpek taciri olan Şvayk kahraman olmaktan çok uzaktır. Direnişi, işgal kuvvetlerinin emirlerini aşırılıkla uygulayarak ters sonuçlar elde etmek ya da Nazi söylevlerini evirip çevirerek bütün barbarlıklarını açığa çıkarmaktan ibarettir.

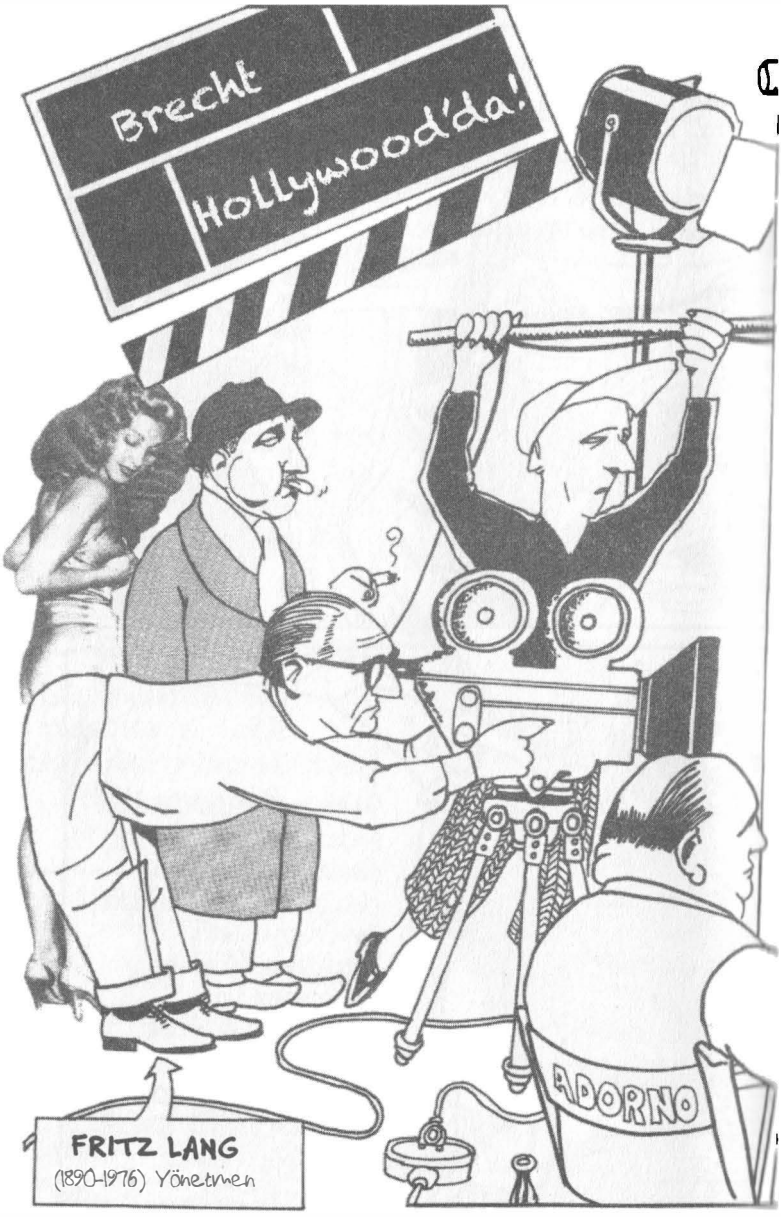
Şvayk, yurttaşlarından oluşturulan bir birlikle Rus cephesine yollanır ve orada yolunu kaybettiği bir gün, karşısına

Bak! Hitler itil...

STALİNGRAD

İnsanın aklına her zaman hemen Führer gelmiyor, o çok büyük diye ilan etti
Speering_ Leipzig'den Dresden'e kadar uzanan bir bina yaptırmak istiyordu, Almanya'dan geriye bir şey kalmazsa, Almanya anısına bir tapınak olacakmış_"

"Hitler osuruğun tekidir. Hitler'den sorumlu olanlar, 'yıldırım-barış' olduğu sonradan anlaşılan 'ömürboyu barış' karşılığında Münih'te Çekoslovakya'yı armağan edenlerdir. Buna karşın savaş upuzun bir savaş oldu ve pek çok kişi için de ömür boyu sürdü."

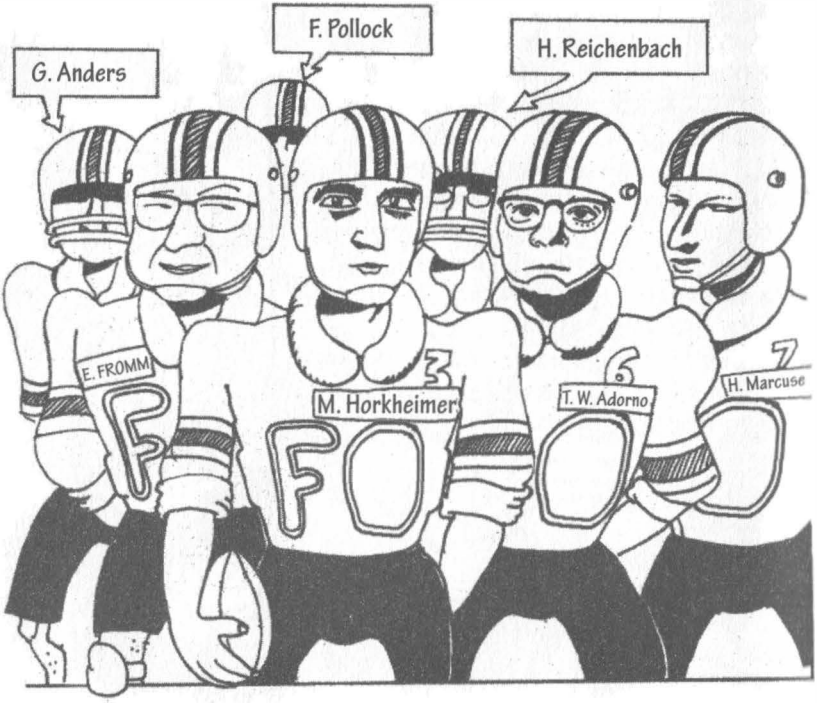

Brecht
Hollywood'da!
ADORNO
FRITZ LANG
(1890-1976) Yönetmen

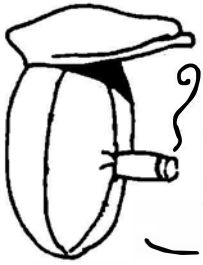
Brecht, California'da başka hiçbir yerde olmadığı kadar hoşnutsuzdur. Hollywood oyunlarına da herhangi bir ilgi göstermemektedir. Dolayısıyla Brecht mecburen küçük siparişlerin peşine düşer. Hayatta kalabilmek için "Cellatlar da Ölür" başlıklı Nazi celladı Heydrich'e karşı Çek direnişini anlatan bir filmde Fritz Lang'la birlikte çalışır. Hollywood sosuyla uyarlanan film gerçeğe aykırılıklarla şişirilen ağdalı, duygusal olarak ağır bir freske dönüşür. Filmden sonra Brecht ve Lang bozuşurlar. Bu, Brecht tarafından önerilen 50 senaryo içinden filme çekilen tek senaryo olacaktır!

Frankfurt Okulu (1923-1950) üyeleri de Hollywood'a göç etmişlerdir. Brecht onlardan kaçamaz

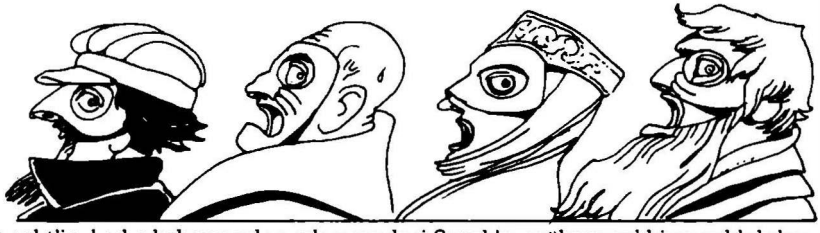
Bu Frankfurt Okulu tam da Tuiler Romanı için biçilmiş kaftan!

Bu tefrika romanda, "Tellecktuel-in" Tui'ler bilgilerini hiçbir siyasi pratikle bağdaştırmayan çıkarcı, bilgi simsarı entelektüellerdir.

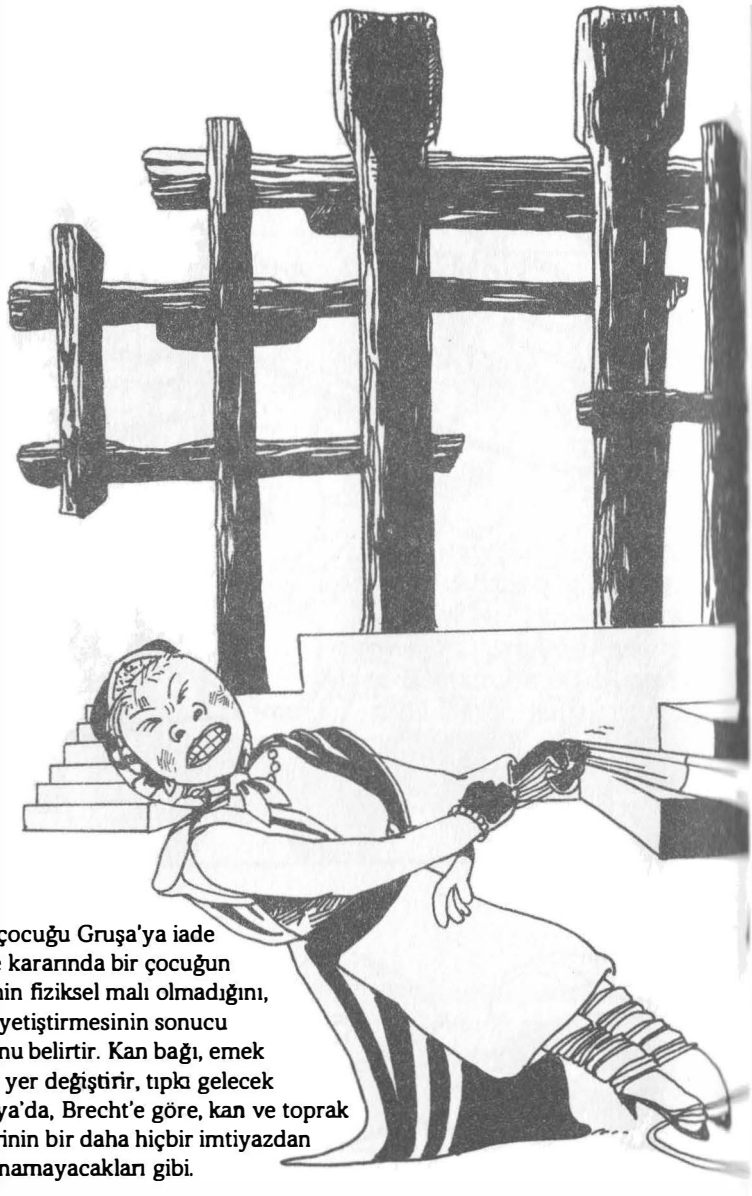
Alman ordusu tüm hızıyla geri çekilirken, Brecht savaş sonrasında sosyalist bir Almanya kurulacağı umudunu taşımaktadır. Ve bu umutla yazılır:

Bir ozan bizi devrim öncesi Rusya'ya götürür ve hizmetçi Gruşa'nın hikayesini anlatır. Bir darbe sonrası, Gruşa valinin sarayında onun kaçarken ardında bıraktığı küçük oğlunu bulur. Gruşa, hayatı pahasına, çocukla beraber kaçar ve çocuğu çok ağır yoksunluklara rağmen tek başına yetiştirir.

Brecht'in, kadın kahramanları adamsendeci Şvayk'ın mükemmel birer zıddıdırlar.

Azdak çocuğu Gruşa'ya iade eder ve kararında bir çocuğun annesinin fiziksel malı olmadığını, ancak yetiştirmesinin sonucu olduğunu belirtir. Kan bağı, emek bağıyla yer değiştirir, tıpkı gelecek Almanya'da, Brecht'e göre, kan ve toprak varislerinin bir daha hiçbir imtiyazdan yararlanamayacakları gibi.

Ancak yıllar sonra valinin karısı mirasına konmak için çocuğu geri ister.
Siyasi bir kargaşa içinde kendini yargıç koltuğunda bulan Azdak bu ihtilafı karara bağlayacaktır. Takdir yetkisini serbestçe kullandığı kararlarında yürürlükteki yasaların altından girip üstünden çıkarak fakirleri kollar. Süleyman gibi, iki anneyi sınamaya tabi tutar: Çocuğu daireden çıkarabilen çocuğun asıl annesidir.

13. yüzyıl Çin'inden bir oyunun uyarlaması olan "Kafkas Tebeşir Dairesi" Brecht'in Amerikalı yapımcıların ilgisini çekmek için son denemesidir.

Ağustos 1945'te Amerikan Hava Kuvvetleri, Hiroşima ve Nagasaki'ye iki atom bombası attığında Hitler'in orduları teslim olmuş ve Pasifik'te Japonlar'a karşı yürütülen savaş hemen hemen kazanılmıştı.

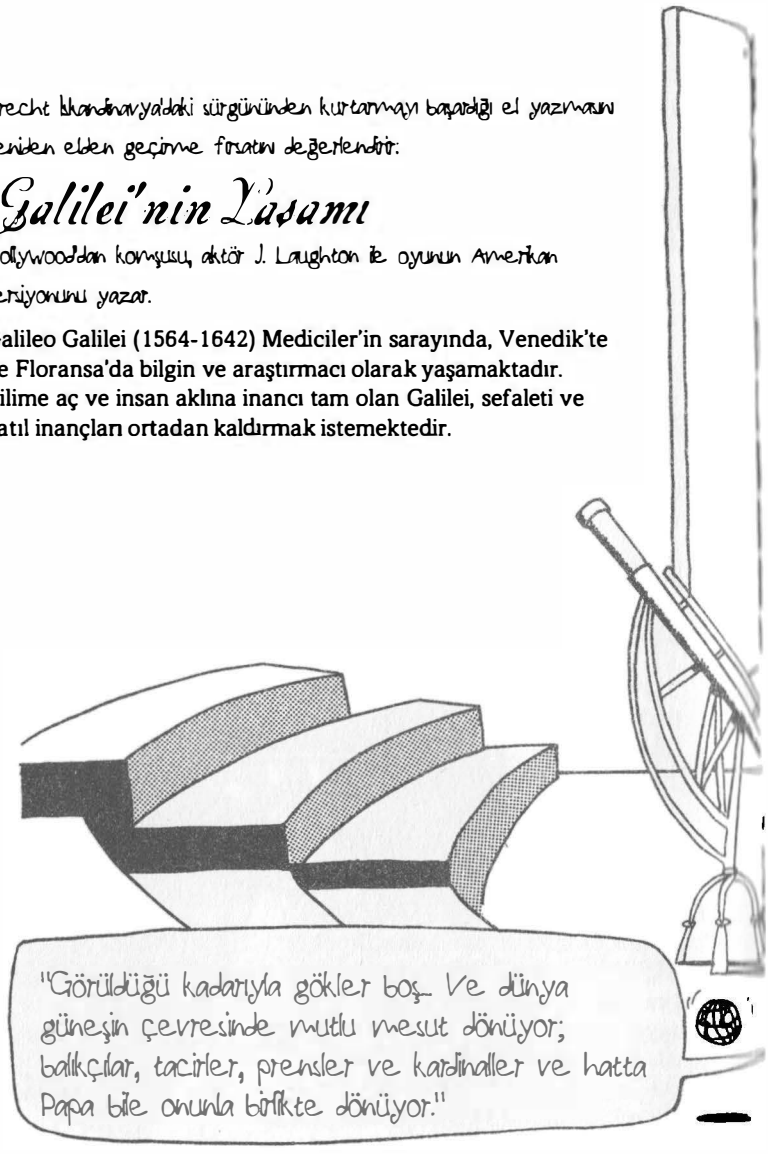
Binlerce masum insana karşı girişilen, bu hem intikam hem de bilimsel deney niteliğindeki eylem, yeni bir gerekçeyle atom çağını başlatır: silahlanma yarışı.
Buraya kadar, Brecht bilimi her zaman insanlığın ilerlemesine yardımcı olduğu gerekçesiyle saygıyla selamlamıştı. Atom bombasının canavarlığı Brecht'i kendi bakış açısını gözden geçirmeye iter.

Brecht İskandinavya'daki sürgününden kurtarmayı başardığı el yazmasını yeniden elden geçirme fırsatını değerlendirir.

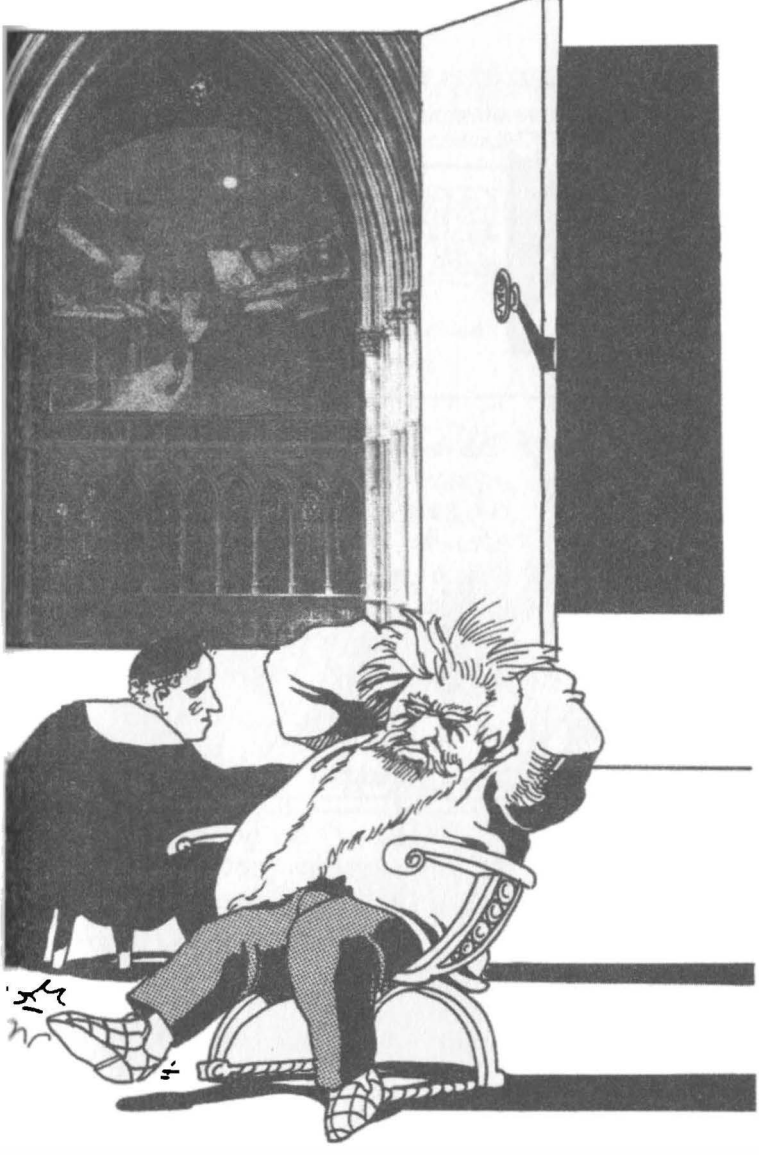
Galilei'nin Yaşamı

Hollywood'dan komşusu, aktör J. Laughton ile oyunun Amerikan versiyonunu yazar.

Galileo Galilei (1564-1642) Mediciler'in sarayında, Venedik'te ve Floransa'da bilgin ve araştırmacı olarak yaşamaktadır. Bilime aç ve insan aklına inancı tam olan Galilei, sefaleti ve batıl inançları ortadan kaldırmak istemektedir.

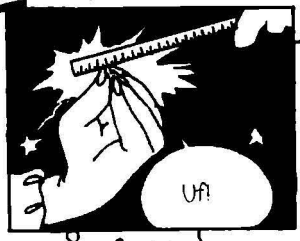

Ancak buluşları Kilise'nin menfaatleriyle çakışır. Galilei dünyanın yuvarlak olduğunu, Evren'in merkezi olmadığını

ve Tanrı'nın bize bulutların ardından bakmadığını kanıtlasa Kilise'ye bir daha kim itaat etmek isteyecektir?

Galilei, herkes tarafından anlaşılabilmek için çalışmalarını latince değil, kolyanca yazdığında, Engizisyon mahkemesi karşısına çıkmak zorunda kalır. Sözlerini geri almaya zorlanır.

Konforlu yaşamına bağlı olan Galilei, dünyadan elini eteğini çeker, ancak gizlice araştırmalarına devam eder.

Şşşt! Şşşt!

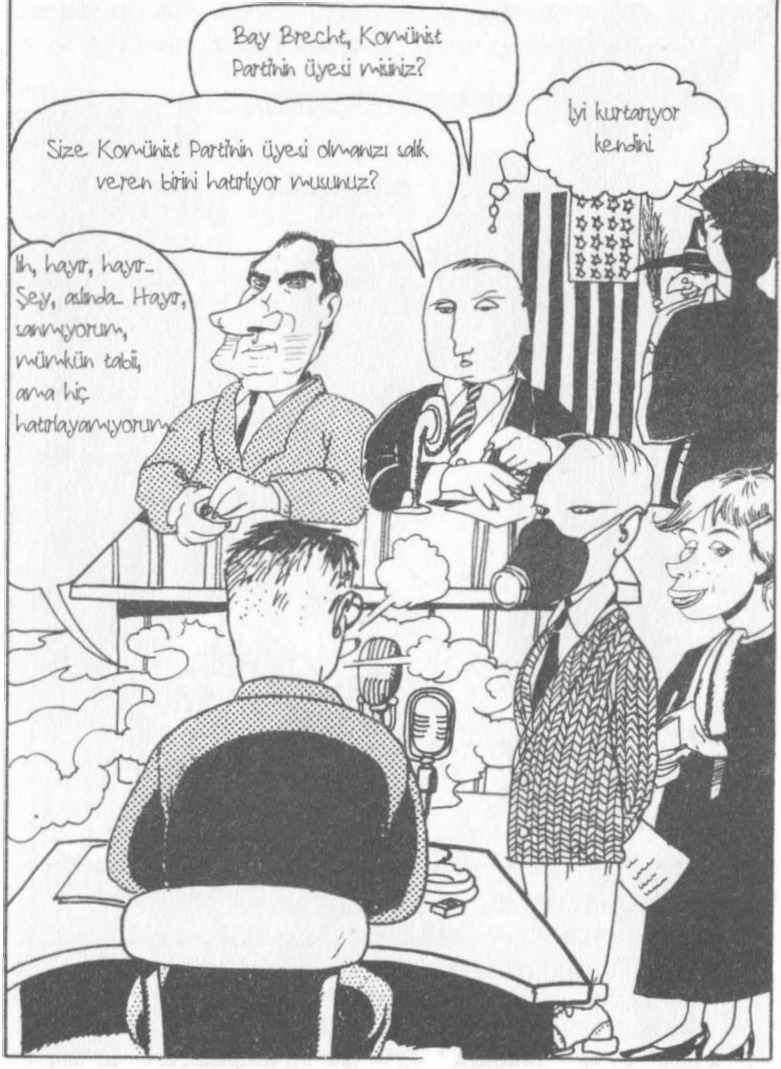
"Bilimin yegane amacının insan hayatının sefaletlerini azaltmak olduğuna inanırım. Bencil efendiler tarafından gözleri korkutulan bilim insanları eğer sırf bilim olsun diye bilgi biriktirmekle yetinirlerse, bilim sakat kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalır."

Peki ya bugün?

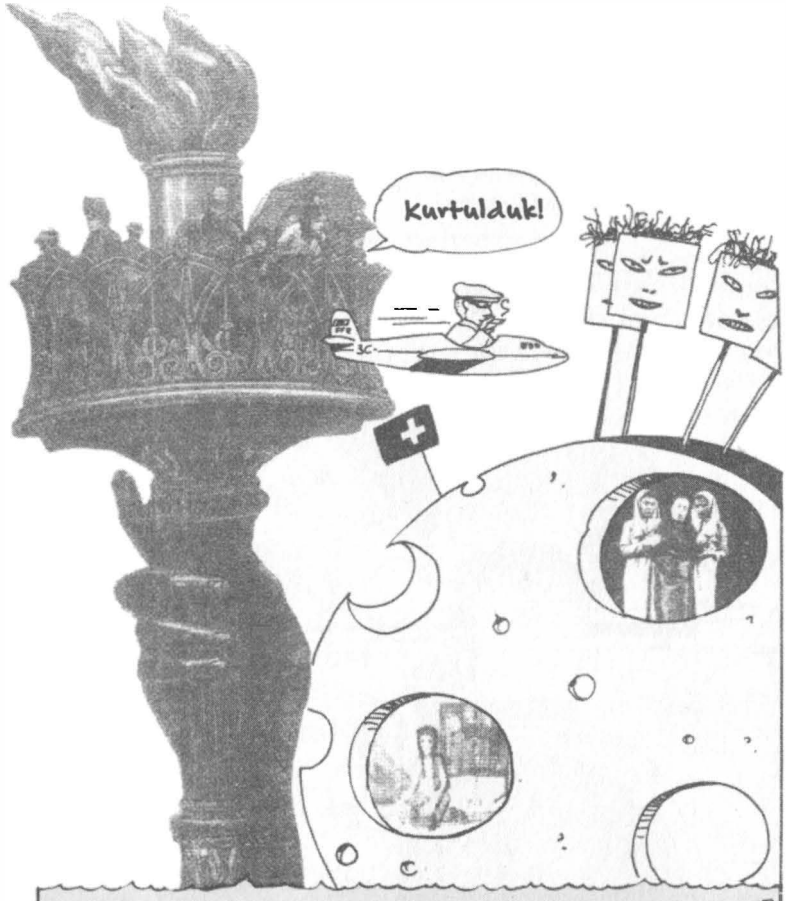

Başkan Roosevelt'in ölümünden sonra başa gelen Truman Hükümeti anti-komünizmiyle sivrilmektedir. Hollywood'da "Anti-Amerikan etkinlikleri soruşturma komisyonu" kurulur. Brecht de, tıpkı meslektaşları tarafından ihbar edilen diğer pek çok sanatçı gibi, ifade vermeye çağrılır.

PERDE 4: DÖNÜŞ

Duruşmanın ertesi günü, Brecht uçakla Zürih'e gider. İsviçre'de geçirdiği birkaç ay sırasında, arkadaşı Neher'i bulur ve onunla Sofoklesin "Antigone"sinin bir uyarlaması üzerinde çalışır (Antigone ilk seferinde Helene Weigel tarafından canlandırılacaktır).

Brecht Almanyanın evrimini tereddütle izlemektedir. Oraya yerleşmeden önce, her an yeniden yurtdışına çıkabilmek için kendine bir Avusturya pasaportu alır. Ekim 1948'de Doğu Berlin'e vardığında, yıkıntılar ve bomba oyuklarında sersefil dolanan aç insanları görünce yıkılır.

"Berlin, Hitler'in bir fikrinden esinlenen Churchill'in kezzabı. Berlin, Potsdam yakınlarında çıt çıkmayan sokakların üzerinde geceleri hava köprüsünün uçaklarının yınladığı bir moloz yığını."

"Çalışma Günlüğü"
27.10.1948

Kışın, Sovyet birlikleri Batı'da Batılı Devletler'in koruması altında bir Alman devletinin kurulmasını engellemek amacıyla Batı Berlin'e girişi kapatırlar.* Amerikalılar muhtaç durumdaki halkı aylarca bir hava köprüsü yardımıyla beslerler.

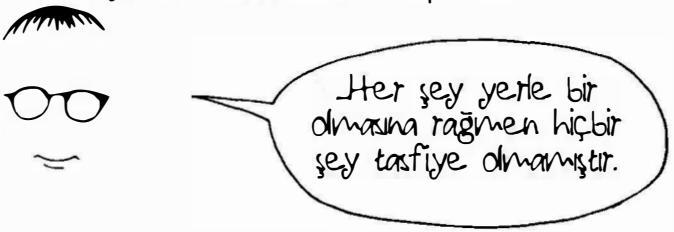
Brecht, uluslararası bir tiyatro merkezi olan, sosyalist ve birleşmiş bir Almanya ütopyasının çöktüğünü görür.

Zarlar atılmıştır: Mayıs 1949'da Batı'da Federal Almanya Cumhuriyeti, beş ay sonra da Doğu'da Demokratik Almanya Cumhuriyeti ilan edilir -iki süper gücün gelecekteki çatışmalarına tampon olacak iki devlet.

* Batı ya da Doğu, burada coğrafi değil siyasi tabirlerdir. Batı Berlin, Doğu Berlin'in ortasında bir adacık olarak kalır -çn

Brecht yeni bir Alman sıkıntısı tespit eder:

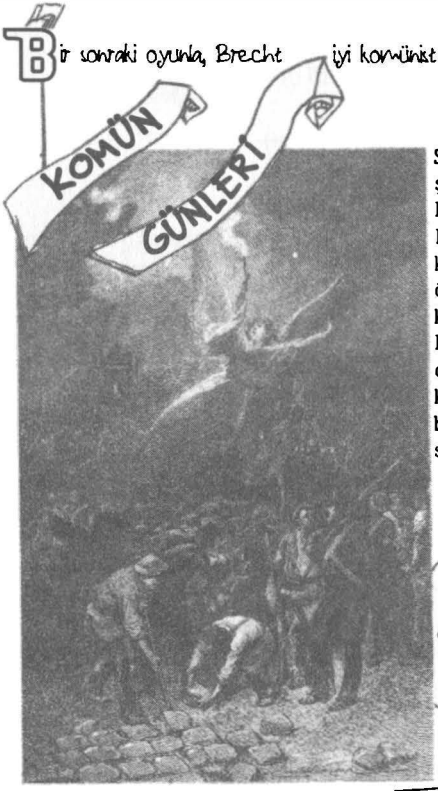

Brecht 15 yıl inatla saklı tuttuktan sonra Paul Dessau'nun müziğiyle "Cesaret Ana"yı sahneye koyar.

Büyük bir çoğunluğun, en az Cesaret kadar, savaştan hiçbir ders çıkarmadığını gördüğü için oyun ona her zamankinden daha güncel gelmektedir. Yumuşak bir şekilde dillendirilen resmî tepkiler bunun kanıtıdır.
Oyun başlamakta olan soğuk savaş için fazla barışçı bulunur.

Bir sonraki oyunla, Brecht iyi komünist anlayışını söyler.

Sosyalizmi demokratik bir şekilde kurabileceklerine inanan Komüncüler başarısızlığa uğrarlar. Düşmanla işbirliği yaparak kendilerini katledecek burjuvazinin özgürlüklerini ve malvarlıklarını korumuşlardır.
Komün'ün başarısızlığını canlandırarak, Brecht sosyalizmin kurulabilmesi için geçici olarak bireysel hakların askıya alınması sonucuna varır.

Bu talepler partinin bile kabul edebileceğinden daha sosyalisttir. Nazi diktatörlüğünden bu kadar az bir zaman sonra, bu fikrin halkta büyük bir ters tepkiye neden olacağından korkulur.

Tiyatro için Küçük Organon'u da (1948'de yazılmıştır) aynı şekilde hararetli tartışmalara neden olur. Brecht, bu kitapta Francis Bacon'ın (1561-1626) bilimsel ampirizmine gönderme yaparak tiyatrosunun deneysel ve tutkulu niteliğinin altını çizer. Öğrenme eyleminin yeniden zevk alma eylemi haline geldiği yeni bir zaman hayal etmektedir.
"Tiyatronun eğlence, ama mutlak eğlencenin kendisinden başka bir dayanağa ihtiyacı yoktur.
Tiyatronun sağlayabileceği zayıf (basit) ve güçlü (karmaşık) sevinçler vardır. Büyük dramatik eserlerde karşımıza çıkan bu sonuncular yoğunlaşmalarına, örneğin cinsel eylem aşkta nasıl ulaşıyorsa öyle ulaşırlar; daha dallı budaklıdırlar, ortayolu bulmakta daha beceriklidirler, daha çelişkilidirler ve sonuçlar yönünden daha zengindirler...
... Tiyatro seyircisini şaşırtmalıdır, ve bu, tanıdık olandan uzaklaşma tekniğinin yardımıyla olur. Teknik tiyatronun, yeniden üretimlerinde, diyalektik materyalizmden yararlanmasına izin verir... Diyalektik materyalizme göre, her şey ancak dönüşerek, yani kendi kendisiyle zıtlaşarak var olabilir. Bu, insanların toplumsal yaşamlarının kendine has niteliğinin ifade edildiği davranışları, kanaatleri ve duyguları için de geçerlidir."

Bu önemli manifestodan itibaren Brecht sık sık diyalektik tiyatrosundan söz edecektir.

Yalnız
çelişkilerle dolu olan kişi
kanlı canlıdır.

Diyalektik tiyatro kavramı Mao Zedung'un "Çelişki Üzerine" başlıklı bir broşürüne dayanır.
Eski ile Yeni arasındaki çelişkiler ve ihtilaflar sosyalizmi geliştirmek için gerekli ve kaçınılmaz sayılırlar.

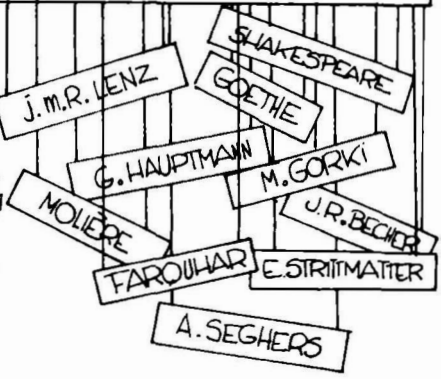
Demokratik Almanya Cumhuriyetinde çelişkiler üst üste yığıldığından, Çin devrimi Brecht için bir umut ışığıdır. Ekonomik durgunluk ve ideolojik sertlik artan bir göçe neden olmaktadır.

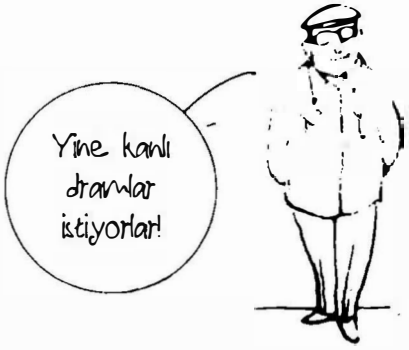
Uzun bir başvuru sürecinden sonra, Brecht ve Weigel kendi topluluklarını oluşturma ruhsatını elde ederler ve **BERLINER ENSEMBLE**'i kurarlar. Zor koşullarda, genç nesilden oyuncular ve dramaturglar toplarlar.

Brecht, Doğu Alman Tiyatroları için bir repertuar oluşturmayı kendine görev edinerek çalışmaya dalar. Sonraki yıllarda, klasik oyunların olduğu kadar sosyalist gerçekçiliğin de uyarlamalarını yapar.

Berliner Ensemble "Üç Kuruşluk Opera"nın yaratıldığı sahneye yerleşir ve bugün hâlâ da oradadır! Brecht resmî olarak uyarılmaktadır. Sahnelemeleri işçi seyirci topluluğu için fazla deneysel, soğuk ve şekilcidir. Olumlu sayılabilecek duyguların eksikliği dikkat çekmektedir.

Brecht'i, toplumcu gerçekçi bir dramaturjinin resmî doktrini olarak dillendirilen Rus yönetmen K. S. Stanislavski'nin kuramıyla karşı karşıya getirirler.

Duygu akrobatları!

Brecht, bilinci devre dışı bırakmaktan nefret etmektedir.

Akli dışlamayan duygular gösterelim!

Stanislavski sistemi üzerine, epik tiyatroyu reddeden büyük bir konferans düzenlenir. Brecht bu çatışmayı küçümser:

Stanislavski bile yabancılaşmayı kullandı, elbette farkında olmadan!

Ancak yöntemleri uzlaşmaz kalır.

Konstantin Sergeievitch STANISLAVSKI 1863 - 1938

Haziran 1953'te, Stalin'in ölümünün hemen ardından, Doğu Berlin işçileri yeni çalışma koşullarına karşı gösteriler düzenlerler. Hızla diğer şehirlere de yayılan isyan Sovyet tankları tarafından bastırılır.

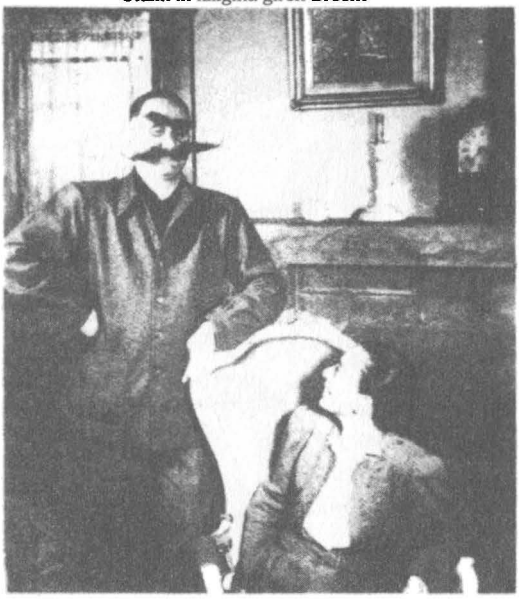

"17 Haziran ayaklanmasından sonra,
Yazarlar Birliği Sekreteri
Stalinallee'de bildiri dağıttı.
Halk, diyordu, kendi hatasıyla
Hükümetin güvenini yitirdi
Ve ancak çabalarını ikiye katlayarak
Tekrar kazanabilir. Hükümet için
Daha kolay olmaz mıydı
Halkı devirip
Yeni bir halk seçmek?"

B.B.

Olaylar, Brecht'i Tui'ler (yozlaşmış entelektüeller) üzerine bir oyunu, eski bir oryantal masalla süsleyerek yeniden ele almaya iter: "Turandot ya da Aklayıcılar Kongresi"

Stalin'in kılığına giren Brecht

1955'te Moskova'da Stalin Barış Ödülü'nü alır. Buna karşın oyunları artık Doğu'da oynanmamaktadır.

Brecht son yıllarında tıpkı Galilei gibi dünyadan elini eteğini çeker. Çoğunlukla şehir dışına, Buckow'daki evine çekilir. Bir elinde kronometreyle çalışmaktadır. Doğu Berlin'de, Brecht'ler tiyatrolarına on dakika uzaklıktaki Chausseenstrasse'ye (bugün arşivlerinin bulunduğu yere) eski Fransız protestan mezarlığının karşısına yerleşirler. Çalışma odasından Brecht, Hegel'in mezarını görebilmektedir.

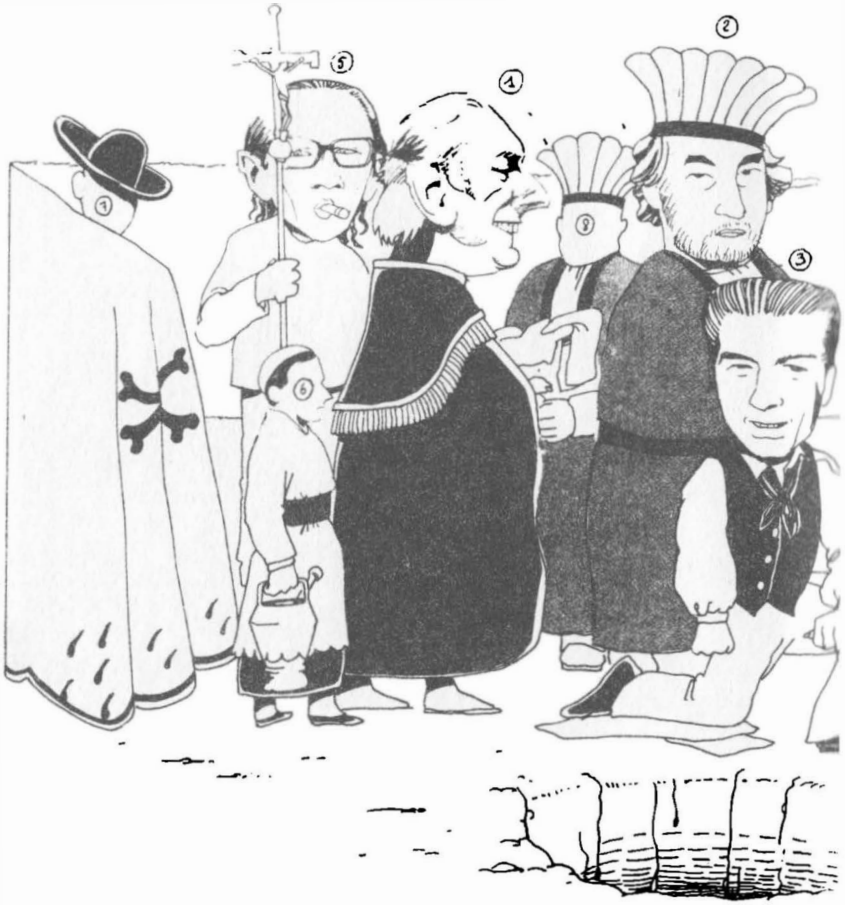

"Eğer sonsuza dek sürüyor olsaydık,
Her şey dönüşürdü
Ama biz bitmişiz; çoğunlukla
Geçmişte kalınıyor."
Buckow'dan "Ağıtlar"

Brecht 14 Ağustos 1956'da ölür. Ertesi gün, çinko bir tabutun içinde toprağa verilir.

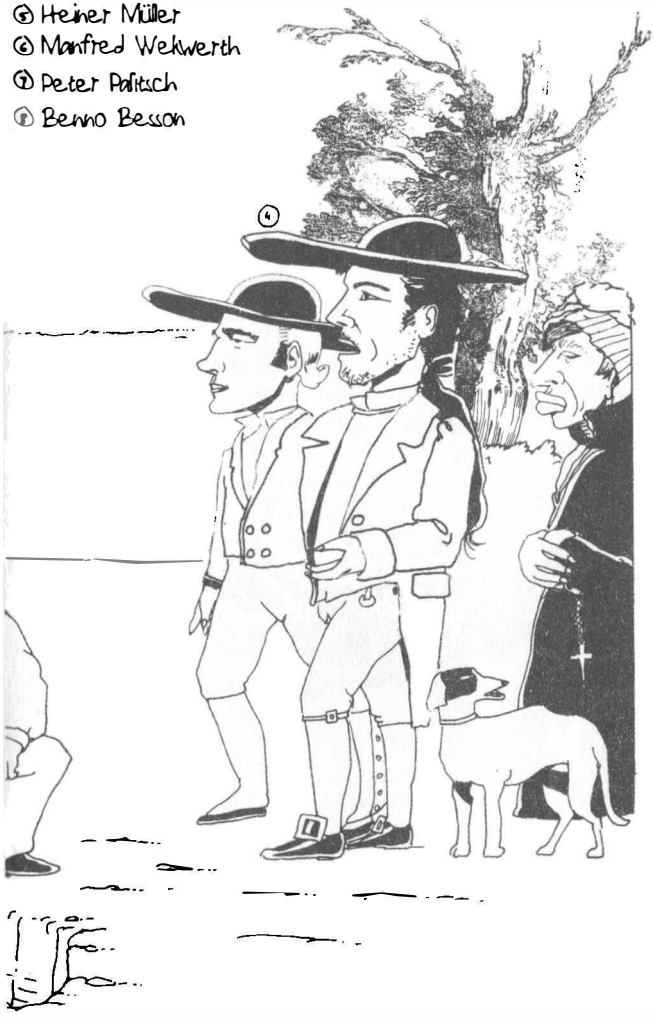
PERDE 5:

① Dario Fo
② Roger Planchon
③ Georgio Strehler
④ Peter Stein

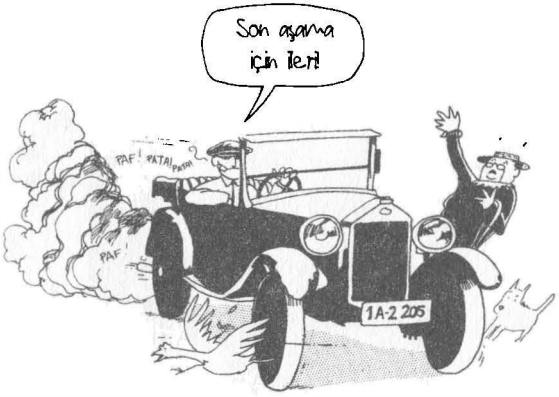

ONDAN BERİ ve BUNDAN SONRA

⑤ Heiner Müller
⑥ Manfred Wekwerth
⑦ Peter Palitsch
⑧ Benno Besson

SÖZLÜK

Epik: Brecht için belli bir edebi türü (epik dramdan ve romandan bahseder) değil, ancak anlatıcının anlattığına karşı takındığı eleştirel tavrı ifade eder. Anlatıcı, eylemi kendini onunla karıştırmadan anlatır ve yorumlar. Böylece okuyucunun ya da seyircinin eleştirel bir mesafe alarak gözlemlemesine ve kanaat geliştirmesine izin verir. 1926'dan itibaren, Brecht epik tiyatroyu natüralist ve ekspresyonist akımlara karşı tanımlar. Pratik bilgiler ileten ve gerçeklik üzerinde etkide bulunma yetisine sahip materyalist bir düşünce öğreten bir bilim çağı tiyatrosundan bahseder. Yabancılaştırma bilimsel tiyatronun başlıca aracıdır.

Didaktik (... oyun): Marksizm üzerine yaptığı incelemelere paralel olarak, Brecht gerek tiyatro kurumundan gerek seyircisinden vazgeçen didaktik alıştırmalar yazar. Komünist gençliğin amatör toplulukları için öngörülen alıştırmaların amacı siyasi eylemle ahlaki düşünceyi bir araya getirmek için kolektif davranışlar deneylemektir. Seyirci-oyuncu tüketici olmayı bırakıp, üretici olmak amacıyla öğreterek öğrenir.

Yabancılaştırma (Alm. Verfremdung): Brecht, 1936'dan itibaren bazı epik araçları belirtmek için sık sık Hegel'den esinlendiği bu terimi kullanır. Bu epik araçlar, sahnedeki karakterler ve süreçlerde tanıdık ve belirgin olan ne varsa ortadan kaldırmalıdır. Böylece alışılmadık ve takdire şayan hale gelen karakter ve süreçler seyircinin hemen güdüsel olarak kendini özdeşleştirmesine ve tiyatroyla gerçekliği karıştırmasına engel olurlar. Bir seyirci bir durumun tarihselliğini kavrayınca, dünya ona daha dönüştürülebilir gelecektir: "Bundan böyle tiyatro ona kavraması için bir dünya sunar." Şunlar yabancılaştırma efekti olarak kullanılabilir: Oyun araları ve eylemi bölen şarkılar, anlatıyı öne alan pankartlar, giriş ve sonuç anlatıları ya da seyirciye doğrudan hitap, jestler ve metaforlar, müzik, dekor vs. Asya tiyatrosunda ve ortaçağ farslarında bu efektlerden bolca kullanılmaktadır.

Toplumsal Gestus: Bir bireyin hem kişiliğini hem de toplumsal yerini ve durumunu belli eden jestler ve davranışlar kümesi, dil ve tonlamadır. "Gestusta herhangi bir değişiklik yapılmadan, sözler ve jestlerin yerine başka jestler, başka sözler konabilir."

BİBLİYOGRAFYA

George Banu, *Bertolt Brecht, ou le petit contre le grand*, Aubier, 1981

Walter Benjamin, *Essais sur Brecht*, Maspero, 1969

Bernard Dort, *Lecture de Brecht*, Seuil, 1960

Frédéric Ewen, *Bertolt Brecht: sa vie, son art, son temps*, Seuil, 1973

Hans Mayer, *Brecht et la tradition*, L'Arche, 1977

Klaus Völker, *Bertolt Brecht: une biographie*, Stock, 1978

Obliques No: 20/21, 1979

Herne Cilt I-II, 1982

Kemankeş Mahallesi Mumhane Caddesi No: 39/39 Karaköy 34425 Beyoğlu · İstanbul
+90 212 244 48 87 **info@habituskitap.com** www.habituskitap.com

yeni başlayanlar için

BRECHT

Berlin'e yolumuz düşmeden, Brecht'le herhangi bir karşılaşma yaşamamışken ya da hayatımız tiyatroya şu kadarcık değmemişken bile Brecht hakkında her şeyi nasıl bilebiliriz?

Peki, Brecht'in Nazi döneminin sert koşullarındaki komünist fikirlerine, oyunları yazma sürecine, sürgün yıllarına ve en zor koşullarda bile yitip gitmeyen muzip hallerine nasıl şahit olacağız?

İşte, **Yeni Başlayanlar İçin Brecht** gerçek anlamıyla bu deha adamın hayatta yaşadığı tüm karşılaşmaları, oyunlarını, düşüncelerini, kısacası onun hakkında her şeyi kapsıyor...

Kitap bir yandan kişisel bir hikayeye tanıklık ederken diğer yandan Brecht'in bir arada yaşadığı, temas ettiği, konuştuğu tarihsel figürlerin ve dönemlerinin de tarihini içeriyor. Tiyatrosu kadar 'diyalektik' bir yöntemle kaleme alınmış elinizdeki kitap eğlenceli, komik ve her anlamda devrimci bir adamın politik, teatral mücadelesini içeriyor.

Tarihsel olayların ve kişiliklerin dışında, modern dramaturjinin köklerini arayanlara, 'yeni başlayanlar'a dediysek de, konuyu yalamış yutmuşlara ve konuyu bir türlü bitiremeyenlere gerçek bir kaynak...

habitus kitap

ISBN 978-605-88697-0-7

9 786058 869707